

*ZGODOVINSKI PREGLED
SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA
IN ORGANIZIRANOSTI
SLOVENSКИH ČEBELARJEV*

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA IN ČEBELARSKE ORGANIZACIJE

PAVEL ZALETEL

Od prvih začetkov do leta 1941

Starih pisnih virov o čebelarstvu v naših krajih - to je na slovenskem ozemlju - je kar precej. Kar pa jih je napisanih, so raztreseni: od pisanja rimskih in pozneje bizantinskih zgodovinarjev, arabskih popotnikov^{A2} do grajskih in cerkvenih arhivov

kot odredbe, potopisi, kronike, urbarji itd.^{A3}

V teh virih je veliko zanimivega o nekdanjem čebelarstvu in s tem tudi o življenju naših prednikov, pa tudi o velikosti ozemlja, ki so ga nekdanj posedovali naši predniki.^{A6}

Naši pradedje so čebele gojili z največjo skrbnostjo in ljubeznijo. Čebele so zelo čislali. Zelo zgodaj so namreč spoznali, kako dobra in koristna sta med in vosek.^{A8}

Hkrati so spoznavali čudovit smisel čebel za ureditev življenja, zato so jim pripisovali božansko moč.^{A9}

Tako je bila čebela našim prednikom simbol življenjske moči, med in vosek pa so imeli za darilo bogov.^{A10}

Zaradi izjemne pridnosti čebel so do njih že zgodaj čutili spoštovanje. Zaradi tega so tudi pravili, da čebele umrejo.^{A12}

Čebelo so imeli (kot jo imamo še zdaj) za zgled marljivosti, vztrajnosti in čistoče.

Ozemlje, ki ga naseljujemo Slovenci, ni veliko, kljub temu pa je v svoji lepoti tako raznoliko, da se razmere za čebelarjenje zelo razlikujejo. Zato moramo tudi vedeti, v kakšnih razmerah so naši čebelarji nekdanj čebelarili na zdajšnjem Štajerskem, Koroškem, v Prekmurju, na Dolenjskem, Gorenjskem, v Beli krajini, na Notranjskem, Primorskem, v Istri in drugod.

V srednjem veku je bilo med vsemi južnoslovanskimi narodi čebelarstvo najbolj razvito prav med Slovenci.^{A15}

Strast do čebelarstva je našim ljudem prešla tako rekoč v kri in meso. Njihovo nagnjenje do čebel lahko štejemo med tiste pridobljene človeške lastnosti, ki so v stoletjih postale dedne.^{A18}

Nič čudnega, saj se je rod za rod ukvarjal s čebelami. Čebelarstvo znanje je prehajalo z

očeta na sina, vnuka, pravnuka in vsak ga je bogatil s svojimi izkušnjami.

V stoletjih je iz teh izkušenj nastalo temeljito čebelarstvo znanje, obogateno z izvirnimi načini čebelarjenja, čebelarjeva roka pa je zaradi tradicije postala še prav posebno spretna.^{A19}

Od prvotnih panjev (drevesnih dupel) so naši predniki najprej začeli čebelariti v kranjičih, nato pa v "žnidaršičih" in "amerikancih". Kranjiče so izdelovali iz tesanih ali žaganih desk. Obliko so spremenili le toliko, da so najprej naredili krajše in nižje panje, pozneje pa tudi širše. Deske so postružili le na zunanji strani, na notranji pa so bile raskave, da so se čebele lažje oprijemale.^{A24}

Kranjič se je razširil skoraj povsod na ozemlju Slovenije. Izjema so bili le Bela krajina in štajerski kraji ob meji s Hrvaško in Ogrsko. Tam se je uveljavil slamat koš.^{A25}

Kdaj so se naši predniki začeli ukvarjati s čebelarstvom, ne vemo. Verjetno še v obdobju praskupnosti. Prvi pisni viri o čebelarjenju naših prednikov pa so iz 7. stoletja našega štetja.^{B1}

Tedaj so naši predniki naseljevali zelo obsežno ozemlje, precej obsežnejše, kot ga naseljujemo zdaj, čeprav nikoli niso imeli enotne močne države.^{B4}

Posamezna plemena so bila samostojna in brez skupnega vodstva.^{B5}

Prvotna upravno-politična enota Slovencev je bila župa (županija - zveza sorodovincev, ki so bili naseljeni v enem okrožju).^{B8}

Načeloval ji je izvoljen župan. Njegova naloga je bilo nadzorovati gospodarstvo in izvajati sodno oblast, v tem obdobju pa je hkrati opravljal tudi verske obrede.^{B12}

Treba pa je pripomniti, da je bila naša dežela na splošno zelo redko poseljena, zato je veliko rodovitnega sveta ostalo neobdelanega ali zaraščenega z neprehodnimi gozdovi.^{B14}

Iz tega obdobja vemo, da so naši predniki živeli v revnih kočah in da so se ukvarjali s poljedelstvom, živinorejo, lovom in ribolovom. Posebno priljubljena pa je bila med Slovenci čebelarjeva. V velikanskih gozdovih, ki so bili last skupnosti, to je rodov oziroma žup, so bili številni divji čebelji roji, pri katerih so iskali med, ki so ga uporabili za pripravo sladice in opojne

pijače (medice).^{B17}

Dokler so Slovenci jemali med čebelam v gozdovih skupne lastnine, je bil nabrani med tudi skupna last, ne glede na to, kdo ga je nabral. Ko pa so okoli svojih naselbin posekali večje gozdove, so začeli posamezne čebelje roje naseljevati v bližini svojih bivališč. Toda kljub temu je bila večina medu še dolgo povečini pridobljena od rojev divjih čebel.^{B18}

Tako so v bližini naselbin nastajala večja ali manjša stojišča - kot bi jih imenovali zdaj. Panji so bili izdelani iz votlih debel.^{B25}

Največkrat so bila to votla, znotraj strohnela debela, ki so jim čebelarji povečali notranjost in jih hkrati skrajšali na primerno dolžino. Ti panji so bili stoječi ali ležeči.^{B27}

Koliko sladkega živila so "pridelali", ne vemo, verjetno pa kar precej. Iz skopih podatkov tega časa vemo, da so Slovenci že tedaj spili razmeroma velike količine medice. Veliko medu pa so tudi zamenjali za drugo blago.^{B28}

Sl. 1: Gospodni čebelarji pri opravljanju čebel.

Med so jemali na dva načina. Poleti in jeseni so čebelje roje plenili ob pomoči dima. Ta način je bil izjemno boleč. Veliko laže so medene zaloge plenili pozimi, zlasti med zmrzaljo. Tedaj so v drevesih izsekali tako velike odprtine, da so iz njih lahko pobrali strd - med. Zaradi mraza so čebele, ki so se ločile od zimske gručice, hitro pomrle. Plenjenje medu je bilo kaj preprosto, če seveda odštejemo delo v mrazu.^{B29}

Življenje naših prednikov pa se je popolnoma spremenilo z izgubo samostojnosti. V marsičem se je spremenil tudi način čebelarjenja.

Ko je v osrednjem delu slovenskega ozemlja vladal vojvoda Borut (ob koncu prve polovice 8. stoletja) so napadali ozemlje Obri in ga hoteli zasesti.^{C3}

Ker Borut sam ni bil dovolj močan, da bi jih odgnal, je za pomoč zaprosil Bavarce in ti so mu res pomagali pregnati Obre.^{C4}

Vendar so Slovenci Bavarcem njihovo pomoč drago plačali. Od njih so postali odvisni in so morali z njimi vred priznavati tudi nadoblast frankovskih kraljev.^{C5}

Novo obdobje v življenju našega naroda se je začelo z oblastjo Frankov. Njihova nadvlada je zatrla samostojnost Slovencev ter povzročila vedno večjo politično in gospodarsko nesamostojnost in počasno ponemčenje.^{C6}

Slovence je frankovski oblasti podredil mogočni cesar Karel Veliki (vladal od leta 763 do 814).^{C7}

Z močno roko je posegal v usodo narodov in ustvaril državo, v kateri se je igral z usodo Langobardov, Saksoncev, Bavarcev, Slovanov, Obrov in drugih. Cesar Karel Veliki si je vse zasedeno ozemlje lastil kot svoje zasebno premoženje.^{C9}

Osvajene pokrajine je skupaj z ljudmi razdelil med frankovske grofe, škofe, cerkve in samostane, podložniki pa so morali svojim novim gospodarjem obdelovati zemljo.^{C10}

Ker so bila zemljišča zelo obsežna in jih gospodar ni mogel sam obdelovati, je posameznim podložnikom prepustil v obdelavo kos zemlje, navadno veliko 12 oralov.^{C11}

Tak del se je imenoval "hoba-huba". Za plačilo so morali podložniki dajati gospodarju del svojih letnih pridelkov in opravljati tlako.^{C12}

Vsako posestvo (gospodstvo) je imelo dvor, hišo in gospodarsko poslopje, vrt, njive in travnike.^{C13}

Navadno je bil gospodar zemlje tudi neomejen gospodar nad življenji svojih podložnikov, tako da jih je z zemljišči vred poljubno prodajal ali daroval.^{C15}

V starih listinah so večkrat omenjena imena nesvobodnih Slovencev in njihovih družin. Tako je na primer leta 832 kralj Ludvik škofijski cerkvi v Regensburgu daroval svojo posest v Dolnji Avstriji s takratnimi slovenskimi prebivalci vred.^{C18}

Leta 945 je nemški cesar Oton I. podaril cerkvi Matere Božje pri Gospe Sveti na Koroškem nekatera svoja posestva v njeni bližini. Na njih so tedaj prebivali podložniki Budist, Namdrag, Budigoj, Dobronega in Gorazd.^{C22} S kmetijami vred so prešli v last gosposvetske cerkve.

Drugi nevoljniki ali sužnji, ki niso dobili zemljišča v obdelavo, so na gradovih ali dvorih svojih gospodarjev opravljali posle hlapcev, dekel ali obrtnikov. Svojim gospodarjem so služili kot tesarji, mizarji, kovači, peki, mesarji, krojači. Z njimi je gospodar lahko ravnal kakor z mrtvim blagom, jih zamenjal, daroval ali prodal.^{C23}

Med temi pa so imeli poseben položaj tisti, ki so se ukvarjali s čebelarstvom.^{C24}

Ker so bili gozdovi last zemljiških gospodov, v njih ni smel nihče loviti divjačine niti nabirati medu ali voska. Po novem je v gozdu lahko "čebelaril" le tisti, ki je imel za to dovoljenje svojega gospoda, poleg tega pa mu je moral oddati ves pridelan vosek in polovico medu.^{C27}

Ker je bilo pridobivanje medu dokaj boleče opravilo, je bilo vedno manj podložnikov, ki bi se ukvarjali s tem delom. To je bilo tudi vzrok za povečevanje števila čebeljih družin na dvornih gospodarstvih.^{C28}

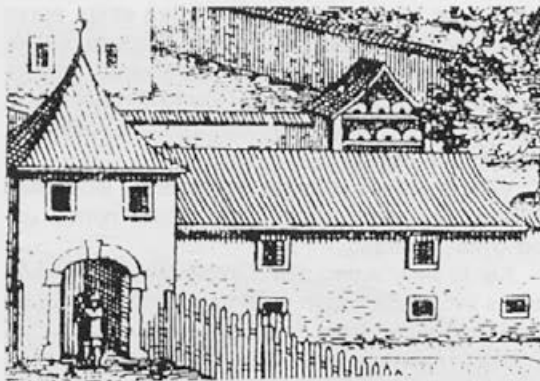
Podložniki, ki so se ukvarjali z gospodarjevimi čebelami, pa so imeli kar veliko veljavo.^{C29}

Tudi ta čebelarstva niso bila preveč donosna. V prvih desetletjih slovenske nesvobode so zemljiški gospodarji pobrali svojim podložnikom vse čebelje panje, ki so jih imele skupnosti okoli svojih bivališč. Ko so začeli zemljiški gospodje zaradi majhne donosnosti opuščati pridvorno čebelarstvo, so postopno začeli podložnikom dovoljevati, da so znova postavili svoja "hišna čebelarstva". Od podložnikov so zahtevali le določeno količino medu in voska.^{C32}

Posvetni gospodarji so zahtevali več medu in manj voska, nasprotno pa so cerkveni gospodarji jemali več voska in manj medu.^{C33}

Sam način pridobivanja medu in voska, to je čebelarjenja, se več stoletij ni spreminjal.^{C34} donos medu pa se je le postopno povečeval. Predvsem v alpskih deželah so se Slovenci marljivo ukvarjali s čebelarstvom.^{C36}

Ker so za potrebe zemljiških gospodov in za svoje potrebe (seveda z dovoljenjem fevdalca) posekali na prisojnih krajih celotne gorske

Sl. 3: Dolenj prvi znana upodobitev čebelnjaka na Slovenskem. Čebelnjak je stal na vrhu gradu Zamek na lju pri Ljubljani

obronke in pustili, da so se prerasli z vresjem, so imele čebele tam bujno pašo. Številne listine izrecno omenjajo take čebelje pašnike.^{C37}

Pri marsikateri slovenski kmetiji je bil pridelek medu in voska vreden veliko več kot pridelek žit ali prireja mlade živine. To izpričujejo najstarejši urbarji ali listine o davščinah, ki so jih morali podložniki dajati zemljiškemu gospodu od svojih pridelkov. Za številne vasi je zapisano le majhno število živali ali majhna količina žit ter velika količina medu.^{C38}

Pod nadzorom imenovanih kraljevih namestnikov so v pokrajinah vladali vojvode, knezi in grofje. Med njimi so bili nekateri, sicer res redki, ki so se zavzemali za napredek kmetijstva in s tem tudi čebelarstva.^{C39} Tak je bil na primer vojvoda Ivan v Istri (l. 804).^{C40}

Ta je skušal celotno ozemlje svoje vojvodine naseliti s Slovenci. Ti so v teh krajih popotnikom prav tako postregli z medico, torej je bilo tudi tam razširjeno čebelarstvo.^{C44}

Na Slovenskem vse do 12. stoletja ni bilo veliko mestnih trgov. Le na jugu, na Primorskem, so se nekatera mesta ohranila še iz rimske dobe, vendar je v njih povečini živelo romansko meščanstvo, to pa je bilo večkrat v sporih s slovenskim prebivalstvom.^{D4}

Morda je bilo edino mesto z večinskim slovenskim prebivalstvom in s slovenskim značajem okolice v tem obdobju Ptuj.^{D5}

Drugod po ozemlju, ki so ga naseljevali Slovenci, so bile tedaj le kmečke naselbine in vasi, nad katerimi so se na strmih gričih in pečinah ponosno dvigali gradovi.^{D12}

Tudi gradovi nemških plemičev se sprva niso dosti razlikovali od preprostih slovenskih trdnjav iz prejšnjih stoletij.^{D15}

Primeren prostor na strmih griču je bil obdan s plotom in nasipom, včasih tudi z okopi, na

sredini se je dvigal mogočen trden stolp, sprva lesen, pozneje zidan. Uporabljali so ga za opazovanje ("stražo"), pa tudi za stanovanje grajske gospode. Na grajskem dvorišču je bilo nekaj koč za hlapce in dekle, hlevov, peči, kovačija in včasih tudi kapela.^{D16}

Večina gradov je imela ob nastanku slovenska imena, ne glede na to, kdo je bil njihov ustanovitelj, lastnik.^{D17}

Ker je sicer redko slovensko plemstvo izgubilo stik s svojim narodom in se kmalu ponemčilo, so tudi gradovi pozneje dobili nemška imena.^{D18}

Med najstarejše utrdbe štejemo Blatograd (Moosburg) v bližini Vrbskega jezera na Koroškem. Gotovo je moral obsegati več poslopij, saj se je leta 888 že imenoval mesto.^{D19} V tem obdobju pa je bilo mesto pomembno trgovsko središče, v katerem so trgovali in menjavali. Najpomembnejše tržno blago so bile kože, žita, olje, med, vosek ...^{D20}

Ne samo ob gradovih, tudi okoli cerkev in samostanov se je počasi oblikovala trgovina.^{D21} Velikega pomena na srednjeveško trgovino so bila cerkvena "žegnjanja".^{D22} Čim manj je bilo tedaj župnih cerkev in čim obsežnejše so bile posamezne župnije, tem več ljudi se je zbralo na cerkvenih slovesnostih. Ob takih shodih pa so bile prilike za kupčijo najugodnejše. Zato so bili znamenite župnije in druga cerkvena središča tudi pomembni tržni kraji, v katerih so pripravljali dobro obiskane sejme.^{D28}

Veliki sejmi so bili pri cerkvi sv. Ivana Devinskega. Tam je bilo napredaj tudi vedno več tovorov medu in voska,^{D31} to blago pa so skupaj z drugim blagom tovorili daleč v osrčje Italije.^{D32}

Veliki shodi, na katerih so trgovali z najrazličnejšim blagom, vedno pa tudi s čebeljimi pridelki, so bili še na Dolenjskem v Stični, v osmini sv. Petra in Pavla, ter v Bohinju pri cerkvi sv. Janeza, kjer so svoje blago izmenjavali furlanski kupci in slovenski kmetje.^{D33}

Največja trgovska in izvozna podjetja pa so bili tedaj samostani. Vsi starejši samostani na Slovenskem so bili zgrajeni ob glavnih cestah, po katerih je potekal živahen promet: Bistra ob progi Ljubljana - Trst oziroma Ljubljana - Akvileja; Stična in Kostanjevica ob dolenjski progi proti Krškemu in Sisku; Vetrinj ob cesti, ki je vodila iz Št. Vida čez Ljubelj na Kranjsko; Arnoldštajn v trgovsko pomembni Kanalski dolini.^{D37}

Vsi so živahno trgovali z deželnimi pridelki. Posvetna gosposka in trgovska mesta pa so jim podeljevala različne privilegije, jih oprostila plačevanja čolnine in mitnine itd.^{D39}

Bistriški samostan je živahno trgoval s primoremimi mesti.^{D40}

Njegovi tovarniki so bili znani po tem, da so na Laško tovorili suho sadje, med in žito, v nasprotno smer pa sol in olje.^{D41}

Samostani in škofije so imeli na svojih posestvih radi Slovence zlasti zato, ker so bili priznani čebelarji in so zanje pridelovali vosek, potreben za cerkveno rabo, poleg tega pa še sladko medico.^{D43}

V 12. in 13. stoletju so imeli prastari prestol koroških vojvod v posesti grofi iz rodbine Španhajmov.^{D51} Vrhunec slave in oblasti je ta rodbina dosegla v obdobju vladavine vojvoda Bernarda (1202-1256).^{D52} Na dvoru kralja Otokarja I. Premisla na Češkem si je za ženo izbral njegovo hčer Juto in ta mu je za doto prinesla bogata posestva na Moravskem. Vojvoda Bernard je tja napotil pet Slovencev - čebelarjev iz okolice Lienza v Pastriški dolini,^{D54} da bi na Moravsko prenesli svoj način čebelarjenja.^{D55}

Življenje v srednjem veku se je zelo spremenilo zaradi vse večjega obsega trgovanja in množične uporabe denarja.^{H1}

Dokler je zemljiški gospod živel le od pridelkov podložnikov in svojega dvora ter bil zadovoljen z izdelki hlapcev, dekel in podložnikov, je bilo tlačanovo življenje še znosno,^{H5} čeprav je ustno izročilo še vedno opevalo stare svobodne čase, ko je bil Slovenec gospod na svoji zemlji.^{H6}

Toda kljub nekaterim nehumanim običajem in dajatvam v obliki desetine in tlake je bilo življenje tlačanov še za silo znosno.^{H9}

Čim bolj pa je med deželami krožilo različno blago in je čim manj je bilo menjalne trgovine, tem večje je bilo trpljenje podložnikov.^{H10} Zemljiški gospodje (posvetni in cerkveni) so jim nalagali vedno več obveznosti.^{H11} Ko pa so začeli vladarji različne davščine pobirati v denarju, na primer vojni davek, davek za obrambo pred Turki in celo davek za doto svojim hčeram, se je življenje tlačanov slabšalo skoraj iz dneva v dan. Zaradi tega so izbruhnili prvi kmečki upori.^{H21}

Posebno dobro sta se v tem obdobju prodajala med in vosek.^{H38}

V obdobju, ko je bilo Celje sedež mogočnih celjskih grofov, so prek celjskega trgovskega križišča pretovorili na stotine tovorov medu in voska.^{H39} V tem mestu so čebelarji prodajali tudi zaloge medu in voska, kolikor jim je pač po oddaji predpisane desetine gosposki tega pridelka še ostalo.^{H40}

V tem obdobju so se menihi v Gornjem Gradu sami dejavno ukvarjali s čebelarstvom.^{H41}

Na prav poseben način si je dobavo voska za svoje potrebe preskrbela cerkev svetega Mohorja in Fortunata v Podlipovici na Kolovratu. Svojim podložnikom je dajala v rejo panje s čebelami, nato pa od njih jemala polovico pridelka voska in medu.^{H44} Podobnih primerov je še več.^{H45, H46, H47}

Tudi v Kamniku so pred 460 leti živahno trgovali z voskom, medom in čebeljimi družinami. Po vpisu v urbarju z dne 18. maja 1585 lahko ugotovimo tudi ceno čebelje družine. Tako je Ludvik PL. Isenhausen, oskrbnik Starega gradu na Kamniškem, tedaj za 17 panjev čebel plačal v gotovini 3 goldinarje in 7 krajcarjev tedanje veljave. Torej je za panj plačal 11 krajcarjev (60 krajcarjev = 1 goldinar).^{H50}

Število čebeljih družin se je iz desetletja v desetletje povečevalo. Ne samo zemljiški gospodje, tudi tlačani so spoznali, da je mogoče s čebelami in njihovimi pridelki zaslužiti marsikateri krajcar.^{H53}

Iz virov je razvidno, da je bilo v slovenskih deželah, posebno na Kranjskem, v 18. stoletju zelo razvito čebelarstvo. V ljubljanskem mestnem arhivu še zdaj hranijo listino, ki vsebuje podatke o tem, koliko medu so od 1. januarja 1753 do 30. decembra 1754 izvozili iz Ljubljane. V dveh letih so namreč na ljubljanski tehtnici na Bregu stehali 593.975 funtov medu, namenjenega za izvoz. Za boljšo predstavbo povejmo, da je to 332.626 kg ali več kot 332 ton.^{H55}

Čebelarске razmere in način čebelarjenja naših prednikov je na široko in zanimivo opisal zgodovinar Valvasor (1689, III., 454-457; XI/206).^{H61}

Prvi začetki ali prve oblike združevanja slovenskih čebelarjev so bili brez dvoma shodi ali srečanja pod vaško lipo, ki je najpogosteje rasla v središču vasi.^{J3}

Take sestanke pod lipo,^{J4} pod katero naj bi se v določenih dneh ob določeni uri sestajali vaščani, opisuje že bizantinski zgodovinar. Na njih so se pogovarjali o vsem, tudi o čebelarstvu.^{J5}

O medsebojnem sodelovanju čebelarjev priča listina iz leta 1691. Na dan sv. Bonifacija, to je 5. junija, so podložniki blejskega gospostva (vasi Spodnje in Gornje Gorje) prepeljali v poključke gozdove 72 panjev čebel,^{J10} ne da bi tedanji zakupnik Janez Andrej baron Gallenfels vedel za to.^{J11} Čeprav so čebele prepeljali ponoči, jih je izsledil gozdar in jih prijavil valptu.^{J11} Že naslednji dan se je po naročilu zakupnika valpet dogovoril s tlačani, da morajo po končani paši (?) zakupniku oddati osem panjev z medom, voskom in

Rodinjska cerkev v kateri je bila ustanovljena rodinska čebelarška bratovščina.

čebelami.^{J11} Čebelarji-prevažalci (verjetno kot taki prvič omenjeni) so se z zahtevo zakupnika strinjali, kajti pripravljeni so bili celo na strožje ukrepe.^{J11}

Ker podatek na eni strani govori o kar precej velikem številu prepeljanih panjev, po drugi pa izrecno omenja "brez vednosti zakupnika" lahko sklepamo, da so bili taki prevozi čebel razmeroma pogosti. Seveda z vednostjo zemljiških gospodov oziroma zakupnikov gospostev. Če upoštevamo, da je pol stoletja pozneje Anton Janša učil čebelarje na Dunaju o prevozi na pašo, so se verjetno prvi lotili prevažanja čebel na paše prav gorenjski čebelarji.

Obsežna Ljubljanska kotlina leži med celjskim svetom na severu in kraškimi svetom na jugu ter škofjeloško-polhograjskim hribovjem na zahodu

Blejski grad je bil sedež blejskega gospostva.

in Posavskim hribovjem na vzhodu. Njen zahodni del, Blejski kot, je zelo razgiban, vzhodni del pa se širi v radovljiško ravnino ali kakor ji pravijo ljudje, v Deželo.^{K2}

Prebivalci vasi v Deželi so bili podložniki različnih gospodstev. Zemljiške posesti so bile velike od cele hube do desetine hube.^{K4} Veliko je bilo kajž in gostačev.^{K4} Vse to kaže, da je bila zemljiška posest zelo razdrobljena. Deželani so se že od nekdaj ukvarjali s kmetijstvom, živinorejo, vozarstvom in čebelarstvom.^{K5} Ker v Deželi skoraj ni kraja, v katerem bi lahko čebele vse leto nabirale medicino, so jih že od nekdaj prenašali, in če je bilo potrebno, celo prevažali.^{K6} Posebno znani so prevozi na ajdo in hojo.^{K7}

Kadar je ajda dobro medila in so čebele prinesle v panje veliko medicine, je imel kmet v jeseni obilen pridelek in na njegovi mizi so bili pogosto ajdovi žganci in medeni štruklji.^{K8}

Če so hoteli čebelarji pridelati veliko ajde in ajdovega medu, so morali **do bere** razviti močne čebelje družine. Pojavilo se je tudi vprašanje, kako povečati prostornino panja. Problem so rešili z nakladami, podkladami in prikladami h kranjiču.^{K10}

Ko je Anton Janša začel poučevati čebelarstvo na Dunaju, je tja prenesel znanje gorenjskih čebelarjev, obogateno s svojimi spoznanji, izkušnjami in dosežki.^{K11} Janševo delo, predvsem pa njegova spisa, zgovorno pričajo, da je bil po svojem čebelarskem znanju daleč pred svojimi stanovskimi sodobniki, čebelarji s kranjiči pa daleč pred drugimi čebelarji.^{K12}

Če vsemu temu dodamo še vpliv, ki ga je v tem obdobju imel s svojim poučevanjem Peter Pavel Glavar v Komendi pri Kamniku, nam postane pri organiziranju gorenjskih čebelarjev marsikaj še bolj razumljivo. Že med svojim službovanjem v Komendi - to je od 1774 do 1766 - je med drugim širil zamisel o vaških čebelarskih zadrugah.^{K13} Še bolj se je za to ogreval na Lanšprežu, kamor se je preselil iz Komende.^{K14}

Trdil je, da posameznik - čebelar - lahko le v zadrugi doseže tiste cilje, ki jih sam ne bi zmoget, prav tako pa tudi ne drugi čebelarji v vasi ali soseski, če ne bi bili združeni v zadrugo.^{K15}

Pri Glavarju so nasvet in pomoč iskali tudi številni čebelarji iz Dežele.^{K16}

Vse to ter vpliv Glavarjevega poučevanja čebelarjev je pripomoglo k ustanovitvi našega prvega čebelarskega društva. Leta 1781 so namreč čebelarji, povečini iz radovljiške, blejske in komendske gosposke, ustanovili "družbo", imenovano čebelarska bratovščina.^{K17}

Kdaj se je pojavila prva zamisel o čebelarski bratovščini, ni znano, prav tako pa tudi ne prvotni namen organizacije. Poznejše razlage o tem so bile pač prilagojene zagovorom ustanoviteljev pred gosposko. Organizatorji čebelarske bratovščine so namreč "spregledali" državni zakon, sprejet 17. avgusta 1771 in v ponatisu 12. novembra 1773 poslan deželnim glavarstvom po vsej monarhiji.^{K20}

Zakon je med drugim izrecno prepovedal vse vrste bratovščin, ki so zbirale denar za cerkvene potrebe, brez poprejšnjega dovoljenja deželnega glavarstva.^{K21} in sicer zato, ker je bilo mogoče denar, zbran na navadnih cerkvenih računih, poneveriti.^{K22} Kot določa odredba, mora ustanovitev vsake bratovščine dovoliti vladar, delovanje obstoječih pa pregledati in neustrezne razpustiti.^{K23} Od objave te odredbe naprej so po vsem cesarstvu začele delovati številne komisije, ki so množično razpuščale samostane in cerkvene redove, še zlasti pa bratovščine. Samo na Kranjskem, to je v vojvodini Kranjski, so pregledali delo 396 bratovščin in jih večino tudi razpustili.^{K26} Ko je leta 1780 cesar Jožef Drugi zavladal samostojno (prej je bil sovladar s svojo materjo Marijo Terezijo), je bila na vrhuncu revizija cerkvenih in posvetnih ustanov. Najbolj vestno v vsej monarhiji so to delo brez dvoma opravljala gosposva na slovenskem ozemlju. Zakaj? V vseh deželah monarhije je oblastne in izvršilne naloge bolj ali manj opravljalo domače plemstvo, slovenskega plemstva pa od verskih vojn naprej skorajda ni bilo več.^{K28}

Vladalo nam je tuje plemstvo, ki je imelo kaj malo posluha za ljudske želje in potrebe. Iz vrst meščanstva na novo nastalo plemstvo je sicer bilo slovensko, vendar se v tem obdobju še ni veliko ukvarjalo z opravljanjem državnih poslov.^{K29}

V takih političnih razmerah je bila ustanovljena rodinska čebelarska bratovščina. Organizator in pobudnik zanjo je bil rodinski beneficiat Jakob Neboiski, tudi sam čebelar.^{K30}

Pri ustanovitvi bratovščine so mu med drugim pomagali duhovnik in katehet Sigmund Auersperger, Matija Jelovšek in Anton Mulej, zadnja oba čebelarja.^{K31}

Pobudniki so leta 1781 do tedna pred veliko nočjo pridobili na območju od Mojstrane do Škofje Loke in od Bohinja do Tržiča 397 članov.^{K32}

Člani so se delili v dve skupini. Na tiste, ki so bili pripravljeni plačevati letno članarino 18 krajcajev, in na tiste, ki bi na leto plačali le po 7

krajcarjev.^{K33} Zadnji so bili po vsej verjetnosti le neke vrste podporni člani. Že pred vpisom je vsakdo zvedel za pravila in program bratovščine. Pravila so dobili v Radovljici, organizatorji pa so jih prilagodili svojim potrebam.

Dolžnosti članov sta bili:

- plačevati 18 oziroma 7 krajcarjev "članarine" na leto,
- redno se udeleževati letne čebelarke slovesnosti na žegnansko oziroma belo nedeljo v rodinski cerkvi.

Pravice so obsegale:

- član dobi vsako leto ob čebelarški slovesnosti večjo ali manjšo svečo - odvisno od višine prispevka,
- za vse člane so bile brane štiri svete maše na leto,
- vsak član lahko kadar koli izstopi iz čebelarke bratovščine.

Za vse člane enako pa je veljal ukrep izključitve, če tri leta ne bi plačali članarine.^{K35}

Ker so pravila sporočali le ustno, je vprašanje, ali niso morda obsegala tudi določil o čebelarstvu in čebelarjenju.

Bratovščina je bila ustanovljena na velikonočno soboto, to je 14. aprila 1781.^{K38}

Nastalo je prvo slovensko čebelarstvo: imelo je svoj sedež (Rodine), svoje vodstvo, seznam članov, ki so plačevali članarino, in svoja pravila, vendar pri oblasteh ni bilo prijavljeno kot društvo. Zaradi tega so bili na novo ustanovljeni čebelarški bratovščini že ob ustanovitvi šteti dnevi. Če bi takrat, čeprav z zamudo, organizatorji na okrožnem uradu za Gorenjsko prijavili novo bratovščino in bi v svoja pravila vnesli le dodatek - če tega seveda še niso imeli - "ter skrbelo za razvoj in napredek čebelarstva", bi čebelarška organizacija obstala, in to ne glede na to, s čim bi se v resnici ukvarjala. Ne smemo pozabiti, kaj vse je cesarica Marija Terezija naredila za razvoj čebelarstva v svojih deželah (čebelarška šola - Janša). Njen naslednik cesar Jožef II. je skušal še spodbuditi razvoj kmetijstva in s tem seveda tudi čebelarstva.^{K39}

Novice o novi organizaciji so prišle na ušesa tudi okrožnemu glavarstvu za Gorenjsko. Že 10. maja je določilo zasliševalno komisijo, ki so jo sestavljali sodnik Ignac Novak ter prisednika (člana) Franc Magajner in Gašper Gollmayr.^{K40}

Celotno zbrano gradivo je okrožno glavarstvo za Gorenjsko poslalo 3. julija. Deželno glavarstvo ga je prevzelo že naslednji dan, to je 4. julija. V ponedeljek, 9. julija, pa je visoki urad okrožnemu glavarju za Gorenjsko že odpisal ukaz, naj

Nebois takoj razpusti čebelarško bratovščino v Rodinah.^{K41}

Deželno glavarstvo ni iskalo dokazov obstoja ali ne obstoja čebelarške organizacije v Rodinah. Po zbranem gradivu je bila čebelarška organizacija zanj dejstvo, tako da je takšno organizacijo razpustilo.^{K44}

Naša prva čebelarška organizacija je obstajala komaj tri mesece. Njeno razpustitev so po eni strani povzročili ustanovitelji sami zaradi svoje neiznajdljivosti in nedoslednosti, po drugi strani pa je bila vzrok za razpust takratna oblast, saj se je bala že vsake nenadzorovane organiziranosti, tudi nižjih slojev prebivalstva, zlasti Negermanov. Takrat je bila pač že druga polovica osemnajstega stoletja.

Škoda je, da o organiziranju "rodinskih čebelarjev" ni ničesar vedel Peter Pavel Glavar. Če bi, ali bi bila potem zgodovina slovenskega čebelarstva morda drugačna?

Osemnajsto stoletje je za slovensko čebelarstvo pomembno med drugim še zaradi dveh mož - čebelarjev, in to Petra Pavla Glavarja in Antona Janše.

Peter Pavel Glavar je bil rojen 2. maja 1721 kot

Peter Pavel Glavar, gospodarstvenik, velečebelar, čebelarški pisec in učitelj.

1721 - 1784

nezakonski sin. Komendski kaplan je poskrbel, da je prišel dojenček v rejo k družini Basaj, po domače Jeras, v Vopoljah pri Cerkljah.^{x1} Tedanje šole v Ljubljani je končal z odliko.^{x2} Leta 1738 je odšel v Gradec in tam končal sholastično bogoslovje, na univerzi pa je dosegel diplomu profesorja modroslovja in svobodnih znanosti. Postal je magister bogoslovja in modroslovja.^{x3}

Postati je želel duhovnik. Ker pa je bil nezakonski otrok, mu noben škof ni mogel dati mašniškega posvečenja brez papeške dispense.^{x4} Po dolgotrajnih naporih in ponižanjih je vendarle postal duhoven. Službo je nastopil v Komendi in tam prevzel oskrbnišvo komendske graščine. Že po enem letu je posestvo prevzel v zakup in ga imel v zakupu do l. 1765, ko je nastopil nov komendator Auersperg.^{x9}

V obdobju službovanja v Komendi se je z vso zagnanostjo in prirojeno nagnjenostjo za gospodarstvo posvetil kmetijski dejavnosti. Spomini na revno mladost, v kateri je spoznaval nadloge in tegobe podložnikov, so ga gnali, da je ves prosti čas namenil prav gospodarskim vprašanjem in razmišljanjem o tem, kako bi zlasti tlačana socialno in kulturno povzdignil in mu tako olajšal življenje.^{x10}

Med vsemi gospodarskimi panogami ga je najbolj privlačilo čebelarstvo.^{x11} Vsak, kdor je hotel priti do čebel, je pri Glavarju dobil panj matičnik. Tako je bila celotna Gorenjska tedaj deležna Glavarjevih čebel, njihovo število pa se je povečalo na več tisoč panjev.^{x12}

Leta 1750 je dal Glavar v Komendi zgraditi šolsko poslopje. V njem so se poleg mladih učencev zbirali tudi čebelarji iz Kranjske, Štajerske, Istre, Primorske in Koroške.^{x15}

Komenda je hitro postala središče čebelarških srečanj, na katerih so čebelarji dobivali nasvete za čebelarjenje pa tudi čebele.^{x16}

Ko se je Glavar leta 1766 preselil na graščino Lanšprež pri Mirni na Dolenjskem, je še bolj izpopolnil gospodarske dejavnosti, posebno čebelarstvo.^{x20} V svojih čebelnjakih je imel tudi več kot 400 panjev. Popolnoma je spremenil tudi način čebelarjenja.^{x21}

Glavar je že leta 1768 prek ljubljanske kmetijske družbe predlagal Dunaju, naj pravno uredi čebelarska vprašanja in ustanovi šole za čebelarski pouk.^{x29} Propagiral je tudi vaške čebelarske zadruge.^{x30} Glavar ni čakal na "odločbo", s katero naj bi bila na Lanšprežu ustanovljena čebelarska šola, sam pa imenovan za učitelja, in tudi ne dovoljenja za ustanavljanje vaških čebelarskih zadrug, kajti leta 1780 je vse to že ustanovil

Anton Janša 1734 - 1773

jeno, bodisi na Lanšprežu ali v okoliških vaseh.^{x35}

Pomembno Glavarjevo delo je tudi prevod v nemškem jeziku napisane "Razprave o rojenju čebel" A. Janše, vendar je vse do zdaj, žal, ostal v rokopisu.

Anton Janša je bil rojen 20. maja 1734 na Breznici na Gorenjskem. Že od mladih let se je ukvarjal s čebelami. Želja po večji izobrazbi v slikarstvu je gnala kmečkega samouka, starega 32 let, na Dunaj, kajti cesarica je tedaj tam ustanovila risarsko šolo. Toda Janši ni bilo usojeno postati slaven umetnik.^{x45}

Leta 1769 je na ukaz cesarice začela avstrijska gospodarska družba bolj pospeševati čebelarstvo, zato je želela na Dunaju nastavit učitelja čebelarstva. Ponudil se je Janša in družba ga je sprejela. Tako je torej Janša postal prvi cesarsko-kraljevi čebelarski učitelj. Čebelaril in poučeval je v velikem vrtu Augarten na Dunaju, kot popotni čebelarski učitelj pa je hodil tudi po okolici.^{x46}

Način čebelarjenja, kakršnega je uvedel Janša na Dunaju, je bil tak, kakršen je bil v navadi na Kranjskem. Čebelaril je v kranjskem panju. Kakor je bil kranjski panj za Dunajčane novost, je bilo zanje novo tudi prevažanje čebel na ajdovo pašo.^{x48} Da bi se njegov nauk še hitreje razširil, je leta 1771 napisal knjižico "Razprava o rojenju", v kateri je obširno prikazal vse vrste rojev in načine ravnanja z njimi. Obljubil je tudi, da bo izdal obširnejše delo o čebelarstvu, in to je bil tudi že napisal in sam narisal zanj več slik, vendar ga je prehitela nagla smrt

(13. septembra 1773). To njegovo delo je dve leti po njegovi smrti objavil njegov učenec in poznejši naslednik v učiteljevanju Jožef Münzberg pod naslovom "Popolni nauk o čebelarstvu".^{x50}

Janševi nauki so aktualni še zdaj, ker so izšli iz stoletja stare prakse naših čebelarjev. Bil je prvi, ki je ovrgl staro verovanje, da so troti čebelar le vodnosci, saj je trdil, da so samci, ki oprášijo matico.^{x51}

Do Janše še ni bilo znano, kako se plemeni matica. Šele bistra Janševa glava je razodela svetu, da troti matico oplodijo v zraku oziroma v letu. Dunajski čebelarji mu tega niso hoteli verjeti in so tudi javno izražali svoje dvome. Ponosni Kranjec pa je v listih razložil svoje nazore in obljubil cekin tistemu, ki ovrže njegove trditve.^{x60}

Po ukinitvi čebelarstva društva v Rodinah več desetletij ni nikakršnih virov o organiziranju slovenskih čebelarjev. Leta 1801 pa je v Domžalah nastala nova oblika čebelarstva organiziranosti.

Domžale s širšo okolico so bile tedaj povečini kmetijsko območje. Z domačo obrtjo so se ukvarjali le redki obrtniki, precej pa je bilo "furmanstva".^{L1}

Cesta, ki je vodila in še zdaj vodi iz Kranja in Ljubljane proti Celju in naprej proti Dunaju, je peljala skozi Domžale. Zato so bile Domžale in tudi okoliške vasi še kako vezane na "veliko cesto".^{L3}

Cerkveno je to območje od Ljubljane skoraj do Kamnika tedaj spadalo pod mengeško faro.^{L4} Tako tudi Domžale z Goričico, kjer stoji zelo stara cerkev, zgrajena verjetno okoli l. 1400.^{L5} Sprva so cerkveno delo v tej cerkvi kot mengeški podružnici opravljali mengeški duhovniki.^{L5} Pozneje je imela Goričica svoje duhovnike, vendar ti niso bili samostojni, ampak so verske zadeve opravljali le kot pomočniki mengeške župnije. Krste, pogrebe, poroke itd. so opravljali le mengeški župniki oziroma njihovi kaplani.^{L6} Celo število in čas trajanja maš so določali v Mengšu.^{L7} Duhovniki na Goričici torej v začetku sploh niso imeli drugega dela, kakor da so maševali.^{L8}

V takih razmerah je prišel leta 1790 tja službovat kurat Matevž Barlič. Doma je bil iz moravške doline. Star 44 let in v polni duševni in telesni moči se je že takoj ob nastopu službe spopadel z brezdrljem.^{L9} Hodil je po Domžalah in okoliških vaseh, ki so pripadale podružnici, in navezoval stike z ljudmi.^{L10} Marsikdaj je kmetom pomagal pri košnji, sušenju sena ali drugih kmečkih opravilih.^{L11} tako da se je ljudem hitro priljubil.^{L12}

Toda z vsem tem ni bil zadovoljen. Okoli sebe

je začel zbirati može in fante ter jih navduševal za čebelarstvo in kokošjerejo.^{L13} Čeprav so bile čebele pri marsikateri hiši, kokoši pa skoraj pri vsaki, jih je učil, naj jih začnejo rediti drugače, da bo uspeh večji.^{L14}

Nagovarjal jih je, naj ustanovijo neke vrste zadruge.^{L15}

Ali je bil morda to daljni vpliv Petra Pavla Glavarja? Določili so celo vodjo te skupnosti. To je bil Andrej Dečman (verjetno iz Stob). Sestajali so se ob nedeljah proti večeru v domžalskem mlinu (verjetno v Komotarjevem mlinu). Prihajali so tako posamezniki kot tudi manjše skupine iz Zgornjih in Spodnjih Domžal, Črnuč, Štude, Depalje vasi, Trzina, Mengša, Doba, Rodice, Vira, Podrečja in od drugod.^{L16} O dosežkih tega združenja ni podatkov, kljub temu pa je bila to nekakšna organizacija čebelarjev in kokošjerejcev. Najbolj zagreti člani naj bi bili: Colnarjev Miha (Rodetov) iz ?, Keršne Matevž iz Sp. Domžal, Konič Primož iz Štude ter še mladoletna Gorjupov Matevž iz Zg. Domžal in Kraljev Jernej iz Stoba, najbolj pa seveda Andrej, ki ga je Barlič postavil za vodjo združenja.^{L17}

Rezultat vsega tega je bil pisni opomin, ki ga je mengeški župnik poslal Barliču.^{L18} Toda Barlič tega ni upošteval.

Mengeški župnik je bil verjetno pozoren na Barličovo delo zaradi skrbi za enotnost fare. Pred leti so se namreč od mengeške fare odcepile črnuška, šentjakobska in homska fara.^{L23} Če bi se odcepila še Goričica z okolico, bi mengeški fari ostalo zelo majhno ozemlje. Toda misli o kaki odcepitvi Goričice od Mengša verjetno v začetku Barličevega delovanja še ni bilo. Ker pa ga je mengeški župnik nenehno opozarjal in grajal ter celo tožil pri škofiji,^{L27} je Barlič verjetno prav zaradi tega začel misliti tudi o tem. Počasi je začel za osamosvojitve Goričice nagovarjati župljane iz goričiške podružnice. Ko so l. 1802 v Mengšu zamenjali župnika, je začel Barlič odkrito delovati za osamosvojitve "goričke župnije".^{L28}

Novi župnik Slagnig je že po enem letu župnikovanja na škofijski ordinariat poslal pritožbo in v njej med drugim navedel:

"Eno leto sem potrpel z g. Matevžem Barličem, kuratom pri podružnici na Goričici. On ne pride v Mengeš nikdar, ne ob prošnjih dneh, ne k procesiji na praznik sv. R. Telesa, ne ob spokornih dneh, ko je veliko spovedovanja, ne k drugim pobožnostim. Sam pa popolnoma svojevoljno opravlja vse pobožnosti na Goričici. Zdi se, da sklepa zvezo z ljudmi, da bi postal popolnoma samostojen - neodvisen. Zato prosim, naj kn. šk.

ordinarijat ukaže g. kuratu, da ohrani mir, edinost fare, zastopnost in pokorščino." ^{L29} ...

Tako je moral Barlič na zahtevo mengeškega župnika res zapustiti Goričico. Odšel je v svoj rojstni kraj in tam ostal leto dni, to je do smrti mengeškega župnika. Z odhodom Barliča iz Goričice je v celoti prenehala delovati čebelarstvo-perutninarstva organizacija, ^{L30} ki je delovala približno tri leta. ^{L34}

Zaživela ni niti po njegovi vrnitvi na Goričico. Tako je prenehala delovati še ena čebelarstva organizacija. Čeprav je bila le lokalnega pomena, pa je pomemben kamenček v mozaiku slovenskega čebelarstva.

V začetku 19. stoletja so povsod po naših krajih (izjema so bili le obrobni severovzhodni kraji našega ozemlja) čebelarili v tipičnih slovenskih čebelnjakih, to je v preprostih kmečkih panjih, imenovanih kranjiči, s poslikano prednjo končnico. ^{P16}

Panje kakor tudi vse drugo orodje so si čebelarji izdelovali sami, to pa je bilo seveda pomembno za donosnost tedanjega čebelarstva. Žal so ti panji, ki so tvorili tako svojevrsne živobarvne galerije slik, naše prve ljudske slikanice, zdaj že skoraj popolnoma izginili, tako da jih mlajši čebelarji skoraj ne pozna več. Racionalno čebelarjenje je bilo tedaj pri nas domala še neznano, to pa ni nič čudnega, saj je bil to čas, ko je Dzierzon uvedel v panje premične letvice, baron Berlepsch pa jih je izpopolnil v satnike. ^{P17}

Kranjska kmetijska družba je kot edina pospeševalka kmetijstva sicer skušala podpirati tudi čebelarstvo, vendar je zvečine vse ostajalo le pri dobri volji. ^{P20}

Bleiweisove "Kmečke in rokodelske novice", ki jih je izdajala družba, so sicer kdaj pa kdaj objavile kak članek ali dopis posameznega čebelarja, seveda pa o kakšnem načrtnem pospeševanju čebelarstva nikakor ne moremo govoriti. ^{P21}

Začetek novega čebelarjenja so bili prvi panji s premičnim satjem, ki jih je kupila Kranjska kmetijska družba in jih dala v preizkušnjo nekaterim čebelarjem. ^{P22} Tako je bilo na Kranjskem pred ustanovitvijo "Kranjskega društva za umno čebelarstvo" komaj pet ali šest čebelarjev, ki so čebelarili v novih panjih. Eden izmed njih je bil Jožef Jerič, župnik na Dobovcu pod Kumom, ki je uspešno čebelaril v pokončnih dzierzonskih panjih. ^{P23}

Jeriča je l. 1869 večkrat obiskal drug napreden čebelar in njegov nekdanji sosed pod Kumom, čebelarski trgovec baron Rothschild mlajši, poselnik v Podsmreki pri Višnji Gori. Ob teh prilikah

sta se verjetno pogovarjala tudi o ustanovitvi posebnega čebelarskega društva za Kranjsko. ^{P25}

Rothschildu je trgovina s čebelami dobro uspevala, zato je želel ohraniti stalne tesne stike tako s svojimi kupci kot z domačimi čebelarji in drugim čebelarskim svetom; za ta namen bi odlično služil strokovni časopis, ki bi ga izdajalo močno čebelarstvo.

Njegovo prizadevanje je imelo uspeh. Ob podpori nekaterih čebelarjev, predvsem J. Jeriča in O. Salv. Pintarja, mu je kljub neugodnim razmeram uspelo uresničiti njegovo zamisel. ^{P26}

V nedeljo, 7. maja 1871, se je v gostilni pri "Žibertu" v Zg. Šiški pri Ljubljani zbralo šest mož in med drugim razpravljalo tudi o čebelarstvu. ^{P30} To so bili: Ahačič (?), Jožef Jerič, Koch (?), Kramar (verjetno Ernest), Emil Rothschild in še eden (?). ^{P31}

Ahačič se je zavzemal za ustanovitev slovenske čebelarske organizacije. Podpirala sta ga Jerič in Kramar, Rothschild pa jim je vsiljeval nemško organizacijo. Ob koncu večerje so se dogovorili za kompromisno rešitev. ^{P32}

Kdaj je bil sprejet dokončen sklep o ustanovitvi društva, ni znano. Maja leta 1873 pa so prejeli vsi župniki in znani čebelarji na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem tiskano "vabilo na pristop k čebelarskemu društvu za Kranjsko in sosednje dežele", s priloženimi "Pravili kranjskega društva na umno čebelarstvo". ^{P35}

Vabilo je podpisal in razposlal pripravljani odbor, ki so ga sestavljali: baron Emil Rothschild, župnik Jožef Jerič in dr. J. R. Razlag, odvetnik iz Ljubljane. V vabilu podpisniki utemeljujejo potrebo po ustanovitvi čebelarskega društva s tem, da povsod ustanavljajo društva, ker je mogoče le "z združenimi močmi" kaj doseči. ^{P36}

Po društvenih pravilih, ki jih je kranjska deželna vlada odobrila 29. aprila 1873 pod št. 3097, je namen novega društva skrbeti za čebelarski napredek, predvsem pa uvesti in razširiti med članstvom čebelarstvo s premičnim satjem. Za ta namen bi društvo izdajalo svoje glasilo, prirčajo shode, predavanja in razstave, razdeljevalo primerne panje in orodje po znižanih cenah, posredovalo pri nakupu in prodaji čebel, medu in voska ter dajalo vsa strokovna pojasnila. Sedež društva je v Ljubljani. Občni zbor bo sklican vsako tretje leto, odbor bo voljen za obdobje 5 let; za sklepčnost je potrebna navzočnost najmanj 10 društvenih članov, sicer je treba sklicati nov občni zbor, šele ta pa lahko sklepa ne glede na število navzočih članov. ^{P37}

Člani se delijo na častne, dopisne, ustanovne, podporne in redne. Društvena jezika sta slovenski in nemški. Društvo izdaja svoji glasili - "Slovensko čebelo" in "Die Krainer Biene"; ob pristopu vsak izjavi, kateri časopis želi prejemati. Za redne člane je članarina 1,50 gld na leto, učitelji in ljudskih šolah in manj premožni kmetje v avstrijskih deželah pa plačujejo polovico te cene. Ti imajo tudi pravico do nakupa panjev in orodja po polovični ceni. Proti pristojbini 50 (25) krajcarjev izstavlja društvo tudi posamezne diplome.^{p38}

Priljubljeni odbor je dal natisniti po 1500 izvodov časopisov ter pri poštni upravi v Trstu izposloval znižanje poštnih pristojbin za njihovo odpravo. Vendar se je izid časopisov zavlekel zaradi zadržka odgovornega urednika, ker Jerič še ni stanoval v Ljubljani. Prvi številki listov sta zato izšli šele 15. julija 1873. V njih je bil objavljen tudi vabilo na ustanovni občni zbor 30. julija 1873 pri "Slonu" v Ljubljani.^{p39}

Na občnem zboru je po nagovorih predsednika pripravljalnega odbora barona Rothschilda v nemškem in dr. Razlaga v slovenskem jeziku župnik Jerič poročal o delu pripravljalnega odbora: pravila so v potrditev poslali že v začetku marca, vendar so jih morali zaradi malenkostnih besednih napak trikrat spremenjati, pripravili so proračun, prosili za vladno podporo ter sklenili izdajati svoji glasili v obeh deželni jezikih. Občni zbor je poročilo sprejel in na predlog prof. Konška izvolil odbor novega društva. Tako je predsednik postal baron Rothschild, podpredsednika sta postala J. Jerič in dr. Razlag, odbornika pa župnika Porenta in O. Salv. Pintar. Občni zbor so sklenili govoriti Jeričev v društvenem geslu "Delaj, zbiraj, množi!", dr. Razlagov o pravni strani čebelarstva ter prof. Konškov o medovitvi rastlini *Bacconia japonica*.^{p40}

Na eni prvih sej odbora so sklenili, da bodo seje vsak mesec, člani pa bodo morali za vsako neopravičeno odsotnost plačati po 2 gld kazni. Seje so bile izmenoma v Ljubljani in Podsmreki. Društveni odbor se je marljivo lotil dela. Osrednjo skrb je namenil predvsem rednemu izhajanju obeh društvenih glasil. Tiskali so po 500 izvodov vsakega. Na seji, 12. septembra 1873, so sklenili, naj bi se vsebina obeh listov kolikor mogoče ujemala. Čeprav je društvo začelo delovati šele v drugi polovici leta, je tudi to prvo leto izdalo vseh 12 števil obeh časopisov. Nemško glasilo je urejal predsednik, tiskala ga je tiskarna Kleinmayer & Bamberg. Od 1. julija 1874 je 200-300 izvodov nemškega lista prejelo tudi članstvo štajerskega društva za razvoj čebelarstva v

Gradcu. "Slovensko čebelo, družbeni list za prijatelje čebelarstva po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem" pa je od 7. številke prvega letnika naprej urejal Jožef Jerič, prvih šest števil še pred Jeričevo preselitvijo v Ljubljano pa je uredil tedanji odpravnik pri Slovenskem narodu Vatroslav Holz. Prvi dve leti je Slovensko čebelo tiskala tiskarna Blasnikovih dedičev, od l. 1875 pa Klein in Kovač (Egerjeva tiskarna).

Druga, nič manj pomembna vloga društva sta bila nakup in oddaja panjev s satniki ter čebelarškega orodja po polovični ceni. Ta ugodnost pa je veljala samo za avstrijske, pozneje celo samo za kranjske člane, precejšnje število tujcev pa do tega popusta ni imelo pravice. Že pripravljali odbor je v soglasju s Kmetijsko družbo določil navadni kranjski kmečki panj, opremljen s satniki, za enoten društveni panj. Ta panj so izbrali zato, ker je bil najcenejši in za prevažanje prav posebno pripraven. Panj je priredil baron Rothschild in ga imenoval polovični podolžni panj; njegova prostornina je bila 30 l, opremljen pa je bil s satniki 14 1/2 x 25 cm.^{p42}

Društveni panj pa je dobil velikega tekmeča v Porentovem panju, ki ga je sočasno širila Kranjska kmetijska družba. Tudi ta je namreč prav v tem obdobju začela dejavneje podpirati čebelarstvo. Iz njenih Naznanil za l. 1875 je razvidno, da je v zadnjih letih razdelila posameznikom in šolam veliko Hartingerjevih in Lacherjevih stenskih tabel, 471 Porentovih panjev, podelila 94 denarnih daril po 10-25 gld, naredila stiskalnice za med ter v tisoč izvodih ponatisnila opis Porentovega panja in ga razdelila delno zastonj, delno pa po zelo nizki ceni.^{p43}

Za nazoren prikaz čebelarjem je bila namenjena stalna razstava vsega čebelarškega orodja, ki jo je odbor že prvo leto uredil in odprl v posebni društveni sobi v Ljubljani. Zaradi neugodnih gmotnih razmer pa so morali razstavo orodja konec junija 1878 zapreti.

Društveni odbor se je že prvo leto ukvarjal z mislijo, da bi društveno organizacijo dopolnil s podružnicami. V Slovenski čebeli je člane duhovnike pozval, naj o tem povedo svoje mnenje: "Bi li ne bilo dobro, če bi se po deželi osnovala male družbe, čebelarške podružnice, kjer je pač več udov (15-20) ter bi se jim kake predprave podelile?" Na občnem zboru l. 1875 so Jeriču naročili, naj pripravi osnutek pravil za podružnice, njihovo delo pa naj bi bilo tudi zbiranje članarine. Naslednje leto je občni zbor pretresel ta načrt; razprava pa je izzvenela nekam v prazno in zamisel je zaspala ...

Prav tako je bila odložena izvedba čebelarških tečajev za učitelje, ki naj bi jih organizirali leta 1875 v Podsmreki pri čebelnjaki družbenega predsednika, ker društvo za ta namen ni prejelo državne podpore, za katero je prosilo.

Odbor je nameraval postaviti društveni čebelnjak; kupili so že 120 panjev čebel in najeli društvenega čebelarja za letno plačo 100 gld (poleg drugih stranskih dohodkov). Zaradi izjemno neugodne letine bi društvo s čebelami imelo izgubo, zato je predsednik čebele prevzel na svoj račun. Čebelarju so službo odpovedali, vprašanje čebelnjaka pa so odložili na boljše čase ...^{P44}

Društvo si je uredilo lepo strokovno knjižnico, ki ji je celo dr. Bleiweis, vodja prvakov, "oče slovenskega naroda", podaril prvo slovensko čebelarso knjigo, Goličnikov prevod Janševega "Popolnega nauka" iz l. 1792. Ko je društvo kmalu nato zašlo v denarne težave, je predsednik prevzel na svoj račun tudi knjižnico.^{P45}

Društvo je imelo veliko stroškov z izdajanjem dveh časopisov, oddajo panjev in orodja po polovični ceni ter z nakupom razstavnega orodja, iz članarine pa je društvo prejelo le majhen del dohodkov. Zato je razumljivo, da je društvo moralo zabresti v težave in dolgove, zlasti še, ker je za leti 1874 in 1875 ni dobilo državne podpore. Poglavitni vzrok slabega gmočnega stanja društva pa je bil predvsem v majhnem zanimanju čebelarjev za njihovo društvo. Do ustanovnega občnega zbora se je vanj vključilo 185 čebelarjev, njihovo število pa se je do konca leta 1874 povečalo na 302. 23. marca 1874 je bilo v društvu 458 članov; od teh jih je 267 prejelo nemški, 191 pa slovenski časopis. Urednik Jerič se je v Čebeli pogosto pritoževal zaradi malomarnosti slovenskih čebelarjev in jih rotil, naj vendar zaradi svojega lastnega interesa pristopijo k društvu: "Rojaki! Uredništvo si ne more kaj, da bi o tej priliki ne izreklo očitno svojega začudenja o dvojni številki (267 nemških, 191 slovenskih članov, op. por.). Mutaste številke imajo včasih čudno moč in uredništvo misli, da nam slovenskim čebelarjem ob tej priliki pritisnejo gorko zaušnico. Če je prav, lepo in slavno za nas, da Nemci bodisi naših ali tujih dežel imajo večjo marljivost za Kranjsko čebelarso društvo kakor Slovenci in domačini, sami sodite! Gotovo ima malokatera dežela toliko čebelarjev, kolikor jih ima primeroma slovenska; pri društvu pa so le duhovniki in ti ne vsi, kateri bi še lahko bili, vsi drugi društvo gledajo pisano od strani, kakor bi jim nič mar ne šlo. In vendar je gotovo, da smo

pri vsi ugodnosti lege in kraja naše dežele precej zelo zaostali ter naše čebelarstvo ni na stopnji časa in napredka. Pa brez zamere!"^{P46}

Ta in podobni Jeričevi pozivi so povsod naleteli na gluha ušesa. V junjski številki letnika 1874 objavlja urednik, da je članov skoraj 600, čeprav je nekaj nestanovitnih že odpadlo, in da bo od 1. julija 1874, ko bo tudi štajersko čebelarso društvo prejelo nemški list, le-ta imel skoraj tisoč bralcev, društvo pa bo postalo eno največjih v Avstriji. Vendar navedenega števila društvo ni nikoli doseglo. Pred drugim občnim zborom (1875) je štel 546 članov, med njimi niti 200 Slovencev. Zato so urednikove besede grenke: "Le kmetovalci in nekateri učitelji so člani, drugi se bahajo z 'inteligenco', z 'denarji', ubogega kmeta pa z nevednostjo in revščino pitajo in tiste, ki mu hočejo pomagati, pisano gledajo ter se brigajo le za svoje liberalne veselice - kakšna ljubezen do ljudstva!"^{P47}

Podpora, ki jo je društvo prejelo prvo leto (državna v znesku 675 gld in 200 gld od Kmetijske družbe), je odbor zapeljala v sicer hvalevredno velikopoteznost, vendar se je to v prihodnjih letih zelo maščevalo. Iz zgodnjega obdobja društvenega obstoja je na voljo samo zaključni račun za l. 1873, iz katerega je razvidno, da je društvo že prvo leto, kljub izdatni državni podpori, končalo s primanjkljajem 410,82 gld. Denarne zadrege društva so bile očitne zlasti na drugem občnem zboru, 7. aprila 1875, in tedaj je bilo naposled sklenjeno, da je treba zaradi znižanja stroškov konec leta 1875 prenehati izdajati nemško glasilo in hkrati zvišati letno članarino na 2 gld, za učitelje, nepremožne kmete in dijake pa na 1 gld. Predsednik baron Rothschild je vodil občni zbor nepristransko; proti je glasoval le enkrat, ko je šlo za ohranitev nemškega lista, češ da glasuje kot rojen Nemec, kajti z nemškim časopisom bi želel ohraniti stik z nemškimi društvi, kljub temu pa morajo drugi kot Slovenci glasovati le za slovenski časopis. Že na občnem zboru najavljen odstop je baron Rothschild uresničil novembra istega leta. Kot v svojem poročilu o občnem zboru omenja Jerič v "Slovenski čebeli", je Rothschild načrtoval, da bi društvo postalo središče vseh avstrijskih čebelarških društev, to pa bi s primerno podporo to tudi izvedel. Pričakovane podpore ni bilo, ampak se je na obeh straneh krepilo nasprotovanje. Vzrok za njegov odstop je bilo delno tudi njegovo slabo zdravstveno stanje, predvsem pa preobremenjenost z delom v njegovem podjetju. Pri naštevanju domnevnih vzrokov Rothschildovega odstopa je

Jerič zelo iznajdljiv; naštel jih je več kot dovolj; zdi pa se, da niti sam ni verjel v vse!

Z Rothschtzevim odstopom je bilo končano prvo dejavnostno obdobje društvenega delovanja. Začelo se je širokopotezno, vendar slabo finančno stanje ni dopuščalo izvedbe vseh načrtov, ampak je društvo vse bolj sililo k omejitvam in čakanju na boljše čase ...

Zaradi volitev novega predsednika je bil za 26. januar 1876 sklican tretji občni zbor. Na njem so sklenili tudi spremeniti društvena pravila. Društvo se je odslej imenovalo "Slovensko društvo za umno čebelarstvo", občne zборе je bilo treba pripraviti vsako leto, člani odbora pa so odslej izvoljeni za le eno leto. Za novega predsednika je bil izvoljen Jerič, za podpredsednika Souvan, v odbor pa so prišli O. Salv. Pintar, župnik A. Jugovic in odvetnik dr. Ahačič. Spremenjena pravila je deželna vlada potrdila 10. marca 1876, pod št. 1704.^{p48}

Novi odbor je od prejšnjega prevzel približno 880 gld dolga, in to je zaviralo vsako živahnije delovanje društva, tako da je redno izhajala samo še "Slovenska čebela". Kljub temu je društvo l. 1876 oddalo 15 panjev po znižani in 31 po polni ceni. Na društveno prošnjo za podporo je kmetijsko ministrstvo odgovorilo, da je pripravljeno podpirati le ona društva, ki so povezana s kmetijskimi družbami. Na seji odbora, na kateri so obravnavali to temo, se niti en odbornik ni strinjal s predlogom, da bi se čebelarsko društvo združilo s kmetijsko družbo, ampak je odbor soglasno menil, da je treba ohraniti samostojno čebelarsko društvo. V zvezi s tem pa je odbor izrazil pripravljenost, da se o vseh stvareh predhodno sporazume s Kmetijsko družbo. Glede na to, je kmetijsko ministrstvo izjavilo, da zadostuje, če le Kmetijska družba odobri in priporoči društveno prošnjo za podporo ter da je poučena, za katere namene je državna podpora porabljena. Trditev barona Rothschtza, da se je dotlej samostojno društvo konstituiralo le kot podružnica Kmetijske družbe, torej ni točna. Na četrtem občnem zboru, 23. januarja 1877 - udeležilo se ga je 14 čebelarjev - je bil vnovič izvoljen stari odbor. Sklenili so, da panjev in orodja ne bodo več oddajali po polovični ceni toliko časa, dokler bo društvo zadolženo. Posledica tega sklepa je bila, da je nekaj članov izstopilo, s tem pa so se dohodki še bolj zmanjšali in društvo ni moglo več redno plačevati niti tiskarskih stroškov. Zato so odpravili še zadnjo ugodnost društva, namreč brezplačno delitev semen medovitih rastlin.

Na petem občnem zboru, 6. maja 1878, je bil na položaj umrlega O. Salv. Pintarja v odbor izvoljen ljubljanski trgovec Jernej Jemec s Tržaške ceste.^{p49}

Za leto 1878 je društvo prejelo 200 gld državne podpore za čebelarska predavanja, ki naj jih priredi po podeželju, na podlagi žreba pa naj čebelarjem razdeli tudi nekaj čebelarskega orodja. Društvo je priredilo šest takih predavanj ali "zborčkov", kakor so jih imenovali in sicer: v Št. Rupertu 4. avgusta, na Igu 10. avgusta (sejem za čebele!), v Kamniku 13. avgusta, v Hotederžici 1. septembra, v Ribnici 8. septembra in v Trnovem pri Ilirski Bistrici 15. septembra. Predavanja so bila popoldne, urednik Jerič pa je ocenil, da se je teh shodov skupaj udeležilo 300 čebelarjev. Najprej je bilo predavanje o novem načinu čebelarjenja s premičnimi sati, po razdelitvi izžrebanega čebelarskega orodja med poslušalce pa je sledil še govor o čebelarskem pravu. Društveni odbor je upal, da bo s temi prireditvami pridobil večje število novih članov, oglasilo pa se jih je celih pet. "Res, čež preveliko gorečnost za umno čebelarstvo se pri nas nikakor ne moremo pritoževati", meni hudomušni Jerič, "... vendar nekaj sadu so ti sodi nedvomno obrodili, če drugega ne, so čebelarji nove panje in orodje vsaj videli." K stroškom za zborčke je moralo društvo svojega doplačati 29 gld.

Vsa društvena dejavnost je bila pozneje omejena le še na izdajanje društvenega glasila, a tudi tega so v letih 1879-1881 izdajali v manjšem številu izvodov in v skrčenem obsegu. Predsednik Jerič je l. 1876 čebelarje obvestil, da namerava izdati čebelarsko knjigo, ki bi jo po posameznih delih prilagal "Slovenski čebeli", seveda, če se bo prijavilo dovolj novih članov. Na ta poziv se jih je prvo leto prijavilo 19, naslednje leto pa 15 novih članov, kljub temu pa se dohodki društva niso toliko povečali, da bi to lahko plačevalo tiskarske stroške, približno 500 gld. Jerič je nato poskusil s prednaročili, uspeh - 12 naročnikov. Končno je l. 1878 društveni odbor odločil, da bo knjigo izdajal kot brezplačno prilogo "Slovenski čebeli", ta pa bo v skrčenem obsegu izhajala le na štirih straneh. Prva pola Jeričeve knjige "Navod za umno čebelarstvo" je bila priložena 3. številki letnika 1879; istega leta pa sta izšli še dve poli.

Vsuga je izšlo le šest pol "Navoda", kakor pravi Jerič, nekaj zaradi pomanjkanja sredstev, nekaj pa zaradi pomanjkanja časa, "ker je predsednik, ki je hkrati tudi urednik, preobložen še z drugim delom. Po smrti O. Salv. Pintarja nima po-

močnika, ki bi namesto njega pregledal ali napisal vsaj en članek."

Društvu so podaljševale življenje državne podpore. V letih 1876 in 1877 je prejelo po 200 gld, za l. 1877 je društvo poleg tega prejelo še 200 gld od kranjskega deželne odbora. Naslednja tri leta je državna podpora izostala, za l. 1881 je bila 280 gld, za l. 1882 pa 150 gld; zadnji dve leti je še Kranjska hranilnica podelila po 50 gld podpore. Članstvo je svoje prispevke zelo neredno plačevalo, tako da je bil dolg članov vedno precejšen. L. 1881 so nekaj zaostale članarine izterjali, ker je odbor zagrozil z neko ministrsko odredbo, kljub temu pa je ostalo neporavnanih še skoraj 150 gld. Gospodarsko stanje in denarno poslovanje društva v teh letih je razvidno iz razpredelnice II., sestavljene po društvenih letnih računih, objavljenih v Slovenski čebeli.

Stanje društva je razvidno tudi iz različnih opomb predsednika Jeriča v društvenem glasilu: "Kljub vsemu prizadevanju društvo ne more podreti nemarnosti in pri udi in neudih premagati. Kadar bo podpora nehala, bo nehala tudi društvo." "Šestletni poduk v Slovenski čebeli, ki je imela več bralcev kot naročnikov, razdelitev skoraj 600 panjev, štiri leta trajajoča razstava orodja, na stotine pisnih pojasnil na vprašanja itd. ne bo ostalo brez vsega učinka in uspeha. Storilo bi se več, a vsa leta smo se morali boriti s pomanjkanjem..."

"Prosimo ude, naj nam zvesti ostanejo in še katerega novega uda pridobijo, ker bi sicer znalo novo leto tudi zadnje leto za čebelarstvo društvo postati." "Če se razmere ne izboljšajo, moramo, kakor neradi, vendar odločno reči: Društvo in 'čebela' živita zadnje leto."

V svojih "Mislih o novem letu 1881" pa pravi Jerič: "Misli urednika so žalostne in se dotikajo rahlega obupa. Ravno tako kakor 1873. Te dve leti si roke podajati, npr. kakor konec in začetek. Takrat se je društvo snovalo. Šele julija se je dete rodilo in je prvi list "Slovenske čebele" izšel, a se je le izdelal cel letnik. Zdaj poteka prva polovica rožnika, pa izdajamo šele prvo številko. Začetek in konec se dotikata! Že osem let je od tedaj, a vendar smo s peščico udov tam, kjer smo bili pred 8 leti, le kako kopo jih je manj. Drugod dobrotniki, pospeševalci, pri nas vse spi, prezira in se nam posmehuje; veliko udov list ves čas prejema, pa so le eno ali dve leti plačali, ali je potem zameriti, če uredniku up upade? Če si nočemo sami pomagati, kdo nam bo pomagal!!!"^{P51}

Na šestem občnem zboru, 24. novembra

1881, je bil spet izvoljen stari odbor. Razpravljali so o nadaljnjem obstoju društva. Vsi zborovalci so enotno menili, da bi bilo škoda, če bi društvo prenehalo delovati, ker ni upanja, da bi ga kmalu spet kdo obudil, tako pa izhaja vsaj časopis in obstaja podlaga za morebitno poznejše uspešnejše delo. Zadnje upe je društveni odbor stavil na učitelje. V društvenem glasilu jim je Jerič postavil za zgled njihove nemške tovariše, ki jim je uspelo zelo razviti nemško čebelarstvo, z nekaterimi izjemami pa so vsi uredniki čebelarskih časopisov in pisci strokovnih knjig učitelji. Slovenski učitelji naj bi jih vendar posnemali. To se je res zgodilo, žal, šele dvajset let pozneje! Kot vzrok, da se čebelarji niso bolj oprijeli svojega društva in naprednejšega čebelarjenja, Jerič navaja, "da se slovensko ljudstvo rado starega drži in novo reč z nezaupanjem gleda in podpre delo šele, ko dobiček očitno vidi ... Saj so morali nekdaž z biriči ljudi siliti, da so krompir sadili, brez katrega bi sedaj skoro živeti ne mogli."

Po preosnovi društva l. 1875 je ostalo v društvu 181 slovenskih članov, njihovo število se je do konca 1876 povečalo na 217 in l. 1877 na 230 vpisanih članov. Od 235 članov l. 1878 je bilo 145 Kranjcev, 34 Štajercev, 32 Primorcev, pet Korošcev, šest Hrvatov, šest Nemcev (ki so prejeli časopisa) in sedem drugih. Po poklicu je bilo 87 duhovnikov, 23 učiteljev, 81 kmetov, sedem graščakov, trije so končali ljudsko šolo, dva sta bila profesorja, dva svečarja, trije obrtniki, 13 častnih članov, deset ustanovnikov, štiri izvode pa so dajali v zamenjavo. Leta 1880 je društvo štel 216 članov; med letom jih je več izstopilo kot pristopilo in 69 jih ni poravnalo svojih članskih obveznosti. Sploh je opaziti veliko razliko med številom vpisanih članov in tistimi, ki so članarino res plačali. Gibanje članov-plačnikov je razvidno iz razpredelnice III, ki je sestavljena po podatkih Slovenske čebele.^{P52}

Zadnja štiri leta je "Slovenska čebela" izhajala z zamudo, ta pa se je stalno povečevala, tako da so 9., 10. in 11. številka zadnjega letnika (1882) izšle šele konec avgusta 1883. V 11. številki se je Jerič nekako izpovedal, hkrati pa razpisal svojevrsten plebiscit oziroma postavil čebelarjem pravi ultimatum, datiran s 16. avgustom 1883. V njem med drugim pravi: "Zadnja številka za prejšnje leto in prva za tekoče sledita v kratkem in potem prej ko mogoče vse, če boste Vi hoteli! ... Premnoga opravila za Katoliško tiskarno in Slovenca, katerega uredništvo sem moral lani prevzeti, potem delo za Kmetijsko družbo in še drugo mi je toliko opravil nakladalo, da sem

komaj zmagoval. Zato je nastalo v preteklih letih večkrat kako zakašnenje listov, ker se pri vsej delavnosti podvojiti nisem mogel. Če sem se v tem motil, da sem Slovensko čebelo odložil, ker se mi je snovanje dnevnika in lastne tiskarne imenitnejše in potrebnejše zdelo, oprostite in ne zamerite... Kako mislim s Slovensko čebelo za bodoče, sem že povedal. Da pa vem, naj delam ali ne, mi morate Vaše misli povedati: zadostuje plačilo članarine do konca avgusta. V nasprotnem slučaju mi bo to znak, da Vam list več ne ustreza, da naj torej nehata Slovenska čebela in društvo. Sicer mislim, da bi bilo to škoda, a vendar okoliščine me silijo, da moram odločitev Vam prepustiti. Odločite torej, kako veste, da bo prav!... Kako boste odločili, Vam bom naznanil po okoliščinah, ali v letošnjem zadnjem ali v prvem listu prihodnjega leta."^{p53}

V dvanaesti in zadnji številki "Slovenske čebele" ne najdemo niti besede o odgovoru slovenskih čebelarjev na Jeričev ultimatum. Pa tudi to je bil odgovor! In Jerič je ukrepal ...

Da bi društvo vendarle še rešili propada, so l. 1883 ponudili predsedništvu baronu Rothschildu, vendar je ta ponudbo zavrnil. Društvo je životarilo naprej, kljub temu da je bilo medtem na Jesenicah že ustanovljeno novo "Čebelarstvo in sadjarsko društvo". Kakor je razvidno iz pritožbe, ki jo je novo društvo zaradi neprejemanja državne podpore 9. novembra 1884 naslovilo na Kmetijsko družbo, je Jeričevo društvo tedaj obstajalo vsaj po imenu. V tej pritožbi pravi odbor novega društva med drugim: "Po Vašem dopisu št. 894 od 16. IX. t.l. je podporni odbor 150 gl'd podpore poljedelskega ministrstva v napredek čebeloreje razdelil obema obstoječima društvoma na Kranjskem, vsakemu polovico. Prisiljeni smo priznanju podpore staremu društvu nasprotovati, ker staro društvo 1884 ni nič naredilo za povzdigo čebelarstva. Ono ima komaj 20 članov. Sedaj je na papirju in njegov list je z zadnjo številko 1882. nehal izhajati. Sploh je že znano, da ima staro čebelarstvo društvo dolg, pa podpora, katera je za povzdigo čebeloreje podeljena, se ne sme v pokritje dolga obračati. Zato prosimo, da se podpora tistemu društvu neprikrajšana podeli, ki za povzdigo čebeloreje v resnici kaj stori in bo tudi v prihodnje po številu svojih udov kaj storiti in delovati mogla."^{p54}

In to je tudi zadnja sled iz poslednjih dni življenja prvega našega čebelarskega društva, saj je kmalu potem na tihem in neopaženo ugasnilo.

Če se ob sklepu ozremo na celotno prizade-

vanje čebelarskega društva, vidimo, da je ob sodelovanju nekaj vnetih mož kljub majhnim in pomanjkljivim sredstvom, s katerimi je razpolagalo, vendar znatno pripomoglo k uvedbi naprednejšega načina čebelarjenja pri nas. Opravljeno delo: Deset letnikov Slovenske čebele, razdelitev 600-700 sodobnih panjev, veliko novejšega čebelarskega orodja in točil, nekaj predavanj in drugo drobno delo, je vsekakor ugodno vplivalo ter pustilo za seboj vidne sledove napredka in trdno podlago, na kateri je lahko mlajša generacija z večjim uspehom gradila naprej. Društvu gre v prvi vrsti zaslug, da je širše čebelarske kroge seznanilo s sodobnimi izboljšavami, izumi in splošnim napredkom naše stroke, predvsem s premičnim satjem in točilom. Izjema so bile le satnice, saj so bile pri nas uvedene šele pozneje. S svojimi stremiljenji društvo seveda ni moglo v celoti uspeti, ker je začelo orati trdo ledino, in to v obdobju, ko splošne in družbene razmere, v katerih sta živela naš kmet in obrtnik, tega še niso dopuščale. Po kmetijskih družbah, edinih strokovnih združenjih, ki so tedaj obstajale, je povečini še vedrila in oblačila gospoda in veleposest, kmet se je šele prebujal in povečini z nezaupanjem opazoval početje gospode. Obžalovati je, da je društveni odbor spregledal pomembnost čebelarskih tečajev za učitelje, v katerih bi brez dvoma našel dobre sodelavce. Društvo bi ob njihovi pomoči deželo lažje prepredlo z mrežo podružnic, prek katerih bi se lažje uveljavljale društvene težnje, to pa bi zagotovilo tudi obstanek društva. Ne glede na to pa je gotovo, da je bil ta organizacijski pojav čebelarjev v sedemdesetih letih minulega stoletja dober zgled mlajšemu rodu in da je precej pripomogel k močnejši volji čebelarjev po trdni strokovni organizaciji in posredno ustvaril - naše zdajšnje čebelarstvo."^{p55}

Slovenski čebelarji so od leta 1873 sicer imeli svoje društvo, vendar to konec osemdesetih let ob peščici članov pravzaprav ni več delovalo. To je skušalo izrabit dunajsko nemško čebelarstvo in začelo stegovati svoje kreplice proti jugu. Grozila je nevarnost, da pod svoj vpliv spravi tudi slovenske čebelarje. Prav s tem namenom so 23. septembra 1882 tudi ustanovili eno prvih podružnic tega društva v Trbižu."^{p55}

Ta neuspeh pa čebelarjem ni zmanjšal poguma. Že l. 1882, ko je prvo društvo v resnici še obstajalo, se je na Gorenjskem pojavilo gibanje za ustanovitev novega društva, vendar na širši podlagi. Pospeševalo naj ne bi samo čebelarstva, temveč tudi sadjarstvo."^{p57}

Akcijo je sprožil tovarniški uradnik z Jesenic Janez Modic in začel nagovarjati čebelarje in sadjarje v radovljiškem okraju, naj se združijo v društvo. Za ta namen so 4. marca 1883 sklicali prvo zborovanje v Lescach. Na shodu je Modic govoril o čebelarstvu.^{p58} Sklenili so ustanoviti "Čebelarstvo in sadjarsko društvo za Kranjsko". Navzočih je bilo 70 čebelarjev in sadjarjev.^{p59}

Ustanovni občni zbor so 20. maja istega leta pripravili v Lescach, udeležilo pa se ga je 60 članov. O sadjarstvu je predaval Ernest Kramar. Za prvega društvenega predsednika je bil takrat izvoljen Janez Modic. Že na tem zborovanju je naznanil, da bo začel izdajati društveno glasilo. In res je oktobra l. 1883 izšla prva številka "Slovenskega čebelarja in sadjerejca", v njej pa so bila objavljena tudi društvena pravila. Ta list je izhajal redno vsak mesec. Njegov urednik je bil do oktobra 1884 Ernest Kramar, ki je bil takrat imenovan za kmetijskega potovalnega učitelja v Gorici (pozneje je prevzel vodstvo Kmetijsko kemijskega zavoda v Ljubljani). Za Kramerjem je prevzel uredništvo Franjo Jeglič, učitelj na Dovjem, to pa je ostal do konca julija 1889.^{p60}

Pod Modičevim vodstvom je mlado društvo razvilo za takratne razmere prav živahno, sicer povečini v gorenjski kot usmerjeno dejavnost. Članom je pomagalo pri prodaji in nakupu čebel, medu, voska in sadja po primerni ceni, jim stalo ob strani z nasveti ter jih oskrbovalo s panji in sadnimi drevesi po znižani ceni.^{p62}

Že leto pozneje (1884) je v Lescach priredilo čebelarstvo in sadjarsko razstavo ter jo povežalo s praznovanjem 150. obletnice rojstva Antona Janše in z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši na Breznici. Na razstavi so čebelarjem kot novost prvič pokazali točenje medu s točilom.^{p63}

Pozimi 1884/85 sta Modic in nadučitelj Maier na jeseniški šoli vsako nedeljo popoldan predavala o čebelarstvu in sadjarstvu.^{p64} Modic je nameraval za leto 1886 izdati celo čebelarski koledar, a se zanj ni prijavilo dovolj naročnikov. Društvo je ves čas svojega obstanka (do julija 1889) izdajalo svoje glasilo, mesečnik "Slovenski čebelar in sadjerejec", njegov urednik pa je bil Fran Jeglič, sicer učitelj na Dovjem (1856-1935). Društvenikom so brezplačno razdelili knjižico, ki jo je sestavil Fran Jeglič, z naslovom "Kako se med in vosek koristno uporabita". Čeprav se je zanimanje za skupno korist med člani povečalo, društvo v svojih naporih za čebelarski napredek le ni povsem uspelo. Dušilo se je v podobnih težavah kot prejšnje (ljubljsko); število članstva

se je zmanjševalo, tudi pričakovane denarne podpore oblasti pa ni bilo.^{p66}

Razprtije med vodilnimi možmi so zelo ovirale društveno delo. Poleg predsedovanja društvu je bil Modic še izdajatelj in sodelavec glasila "Slovenski čebelar in sadjerejec", ki so ga razpošiljali z Jesenic. Ob takšnih priložnostih je Modic s tem delom zaposlil celotno družino (imel je šest otrok). Toda tudi skupnemu društvu čebelarjev in sadjarjev je primanjkovalo pravih sodelavcev. Prejšnje čebelarsko društvo so povečini podpirali duhovniki, zdaj pa je Modicu uspelo razširiti krog sodelavcev tudi na učiteljstvo, in to ga je v precejšnji meri tudi podpiralo pri delu. Zaradi različnih okoliščin je Modic vendarle omagal. Začel je zanemarjati službo, svojo čebelarsko trgovino in društveno delo, tako da je moralo društvo l. 1889 zapreti svoja vrata. Ko je ostal še brez službe, se je stanje še poslabšalo. Leta 1892 je zapustil svoje imetje s hišico na Savi pri Jesenicah ter odšel neznano kam.^{p69}

Skrb za pospeševanje čebelarstva je prešla spet na Kmetijsko družbo in ta je bila takrat po zaslugi njenega tajnika Gustava Pirca učinkovitejša.^{p70}

Čebelarski sejmi so bili naša folklorna posebnost. V 18. stoletju je bilo čebelarstvo na Slovenskem že lepo razvito, cvetela je tudi trgovina z medom in voskom. Ponekod, predvsem v krajih brez dobre jesenske paše, so kmalu imeli presežke čebeljih družin, to pa je tudi spodbudilo potrebo po prodaji vsakoletne prireje. Vloga posrednika pri kupcijah z živim in mrtvim blagom so tedaj na našem podeželju imeli izključno živinski in kramarski sejmi, na katerih so se ob določenih dneh zbirali prodajalci in kupci. V prvih desetletjih minulega stoletja ali tudi nekaj prej so tak način menjave blaga prevzeli tudi čebelarji. Znani so bili zlasti čebelarski sejmi na Igu in v Kranju. Na dan sv. Lovrenca (10. avgust) so čebelarji z dolenskih in notranjskih hribov navozili ali znosili na Ig včasih tudi do 3000 panjev čebel, zložili tam svoje blago v skladanice ter pričakovali kupce. Pri kupčiji in ceni je precej odločala čebelarska letina in to, kako je obetala skorajšnja paša na ajdi. Podjetni prekupčevalci so na sejmu kupili veliko čebeljih družin, jih prepeljali na ajdo, nato pa z večjim ali manjšim dobičkom oddali medičarjem; seveda so bili pogosto tudi razočarani. Na ižanskih čebelarskih sejmih so kupčevali tudi z medom, toda le na debelo, v sodih. Neprodane družine so čebelarji pustili kar na sejmišču do prihodnjega sejma, ki

je bil pet dni pozneje (veliki šmaren), ko so jih skušali oddati za vsako ceno. Sejmi so začeli izgubljati svoj pomen zaradi razmaha čebelarstva izvozne trgovine, saj je ta sproti prevzemala vse presežke čebeljih družin, in zaradi razvoja železnice, ki je omogočila in olajšala izmenjavo blaga. Tudi nepoštenost čebelarjev - sejmarjev, ki so se pač skušali iznebiti predvsem slabičev, je pripomogla, da so prišli sejmi na slab glas in začeli nazadovati. Tako je bilo leta 1874 na prvem izjanskem sejmu 400 panjev, na drugem pa 238 panjev; leta 1875 so zbrali približno 500 panjev, leta 1882 pa že 750 panjev. Po letu 1890 so čebelarji sejmi naglo pešali in kmalu sploh prenehali.

Na zadnji čebelarji sejem na lgu leta 1899 so čebelarji pripeljali približno 200 panjev čebel. Kupčija je bila slaba, cena pa temu primerna. Plačevali so 1,65 do največ 2 goldinarja za kranjiča.^{R4}

Na boljšem glasu so bili čebelarji sejmi v Kranju, kjer so jih pripravili od 1. do 4. avgusta. Prodajalci panjev tam niso zlagali na tla, ampak so jih puščali kar na vozovih; kupec je moral prevzeti ves tovor, čebelar pa mu ga je zapeljal kar na dom ali pa na pašo v ajdo.^{R5}

Drugačen namen pa je imel ljubljanski čebelarji ali češpljev sejem. Čebelarji - včasih po več sto - so se zbrali na prvi ponedeljek po malem šmarnu (8. septembra) na trgu pred mostom (Tromostovje) oziroma na zdajšnjem Prešernovem trgu in se dogovorili o prodajni ceni medu oziroma zažveplanih kranjičev z vso vsebino. Odposlanci čebelarjev so hodili od medičarja do medičarja in se pogajali za ceno. Potem so javno razglasili tistega, ki je ponujal najvišjo ceno, in k njemu so čebelarji po podiranju družin vozili svoje blago.^{R6}

Ob donosnem navadnem čebelarstvu sta se razvili dve samostojni obrti: svečarstvo in lektarstvo. Na svečnico in za dan mrtvih so svečarji prodajali prave umetnine iz voska, lektarji pa so znali peči okusne medenjake in tako imenovan lekt, nekakšen kruh iz medu in ajdove moke. Posebno so bili v čislju "škofjeloški kruhi", ki so jih izdelovali lektarji iz Škofje Loke v nekakšnih lesenih modelih.^{R12}

Gospodarski napredek zadnjih desetletij ob prelomnici stoletja je slovenskemu čebelarstvu povzročil precejšnje težave in nevšečnosti. Najprej se je pojavil v trgovini trsni sladkor iz čezmorskih krajev, pozneje pa še domači iz sladkorne pese. Ta je postal velik tekmeč dotlej edinemu sladilu - medu. Bil je za polovico cenejši

od medu, poleg tega ga je bilo mogoče dobiti ob vsakem času v poljubni množini, shraniti pa ga je bilo mogoče kar v papirnatih vrečkah. Kmalu potem so začeli po hišah za razsvetljavo uporabljati petrolejke, ki so svetile precej bolje od voščenihi sveč. Ko so se pojavile še sveče iz stearina, nekega stranskega proizvoda pri predelavi nafte, se je zelo znižala tudi cena voska. Smrtni sunek pa je zadel kranjiče, ko so začeli uvajati panje s premičnim satjem. Najprej so jih nadomestili "dzierzoniirani" kranjiči, pozneje pa so še te izpodrinili novi panji iz tujine. Vnel se je srdit boj za prednosti tujih panjev. Končno je čebelarji strokovnjak slovenskega rodu Žnideršič ustvaril listovni panj po Albertijevem sistemu in ga prikojil za naše pašne razmere. Dobili smo nov panj, vendar je bil prirejen izključno za čebelarjenje na med. S poznejšimi izboljšavami je postal ta panj tako rekoč idealen panj za prevažanje na oddaljena pasišča.^{R16}

Prva svetovna vojna je skopala grob čebelarjenju s kranjiči. Pretrganje stikov z zunanjim svetom je onemogočilo vsakršno trgovanje s čebelami. Po končani vojni pa so nove meje postale visoke carinske ovire. V srednji Evropi, kamor smo dotlej izvažali največ čebel, so nastale mlade države, ki so z različnimi predpisi ovirale uvoz tujih čebel. Doma smo se oprijeli AŽ panja, tako da je ta sčasoma postal naš novi ljudski panj. Kolikor bolj se je širil, toliko bolj je spodril kranjiča, dokler ga ni povečini izrinil.^{R18}

Z ustanovitvijo plemenilne postaje v Kamniški Bistrici smo nameravali iz prvovrstnega materiala, kot je bila naša kranjica, vzgojiti tako plemo, da bi ustrezalo novim potrebam velikega panja za pridobivanje medu. Vendar tej nalogi nismo bili kos, kajti zaradi težnje po vedno večjih donosih na tujih pasiščih ni bilo časa za intenzivno delo pri vzreji matic. Tokrat bi morali pustiti Gorenjsko, od koder bi dobivali zgodnje roje s svežo krvjo, nedotaknjeno. Po prvi svetovni vojni je Jan Strgar zaman opozarjal, da moramo ohraniti naš stari ljudski panj - kranjič kot podlago za pridobivanje kranjskih matic. Sam ga je v svoji svetovno znani trgovini z maticami imel prav do svoje smrti.^{R19}

Novo obdobje pa se je začelo z ostrim nasprotovanjem lagodnemu čebelarjenju v kranjičih, pri katerih je ljubezen do čebele prenesla tudi manjši donose.

Brez čebelarkega društva nismo dolgo ostali. Naši čebelarji so spoznali, da brez čebelarke organizacije ni mogoče računati na napredek čebelarstva. Ker pa je bil v vodstvu Kmetijske družbe za Kranjsko tedaj zaveden Slovenec Gus-

tav Pirc, je bilo organiziranje novega slovenskega čebelarskega društva še lažje.^{T1}

Kot tajnik je imel Pirc vpogled v celotno delovanje Kmetijske družbe in tako je videl, da so sredstva vlade kot subvencija za pospeševanje čebelarstva ostala vsako leto neizrabljena.^{T3}

Ta denar je bil strogo namenski, torej ga niso niti mogli niti smeli porabiti za druge namene. Če bi ustanovili čebelarsko društvo, bi se v organizaciji gotovo našli možje, ki bi znali to podporo pravilno izrabiti.^{T15}

Tedaj je na Matelovi domačiji v Trnovem pri Ljubljani gospodaril Peter Pavlin.^{T6} Postavil si je velik čebeljak in na veliko čebelaril. Poleg kranjčev je imel tudi veliko število "Dzierzonovanih kranjskih panjev". Kot dvajsetletni mladenič je bil že član "Kranjskega društva za umno čebelarstvo".^{T7}

Ko je to zaspalo, se je takoj vpisal v novo "Čebelarsko in sadjarsko društvo" s sedežem na Jesenicah. Ko je leta 1889 zaspalo tudi to društvo, se je okoli Pavlinovega čebelnjaka zbiralo vedno več čebelarjev iz bližnje in daljne okolice Trnovega.^{T8}

Peter Pavlin je bil tedaj eden izmed najnaprednejših čebelarjev pri nas. Ko se je leta 1885 v Ljubljani naselil znameniti ameriški čebelar Frank Benton, ki je vzrejal kranjske matice in jih pošiljal po svetu, se je Pavlin hitro seznanil z njim.^{T9}

Benton ga je uvedel v mikavnost modernega čebelarstva in mu dokazoval pomanjkljivosti panjev majhne mere. Pridobil ga je za čebelarjenje v Langstrothovih panjih.^{T10}

Pavlinov čebeljak je zato postal zbirališče vseh naprednih čebelarjev. Tam se je verjetno končno porodila tudi misel o potrebi čebelarske organizacije.^{T11} To zamisel je potem Peter Pavlin posredoval Kmetijski družbi. Tajnik društva Pirc ga je pri tem podprl in sam sklical sestanek čebelarjev, na katerem bi se dogovorili za ustanovitev čebelarskega društva. Vabilo je objavil v društvenem glasilu.^{T14} Čeprav je bilo zanimanje za novo društvo veliko, tistih, ki bi hoteli delati v odboru, ni bilo veliko.^{T15}

Sestanka 8. novembra 1897 se je udeležilo komaj slab ducat čebelarjev.^{T16} Po pozdravnem nagovoru je Pirc povedal, kako lahko Kmetijska družba pomaga slovenskemu čebelarstvu, seveda le, če bodo čebelarji organizirani v čebelarskem društvu.

Navzoči so se povsem strinjali s Pircčevim predlogom za ustanovitev društva in sklenili sklicati ustanovni občni zbor. Na zboru izvoljeni odbor naj bi povabil k sodelovanju čebelarje s celot-

nega slovenskega ozemlja, sprejemal člane, izvedel organizacijo ter izdajal svoje društveno glasilo.^{T17}

Peter Pavlin je predlagal, naj se vodstvo čebelarskega društva posveti organizaciji članstva, uredniški odbor pa le urejanju časopisa. Za prvega urednika je predlagal nadučitelja Franciška Rojina, ki je služboval v Šmartnem pod Šmarno goro.^{T18}

Kje in kako se je Pavlin seznanil z Rojino, ni znano. Moral pa ga je dobro poznati, če ga je predlagal za urednika. Z obema predlogoma so se navzoči strinjali. Ustanovni občni zbor "Slovenskega čebelarskega društva za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko s sedežem v Ljubljani" je na sestanku čebelarjev 24. januarja 1898 potrdil sprejete sklepe.^{T19}

Februarja pa je beli dan že zagledala prva številka novega časopisa, imenovanega "Slovenski čebelar". Bila je dokaj skromna, tiskana na polovici pole, niti sešita niti obrezana ter brez ovitka. Naslovna vinjeta je bila nekam tuja in ni kazala nobene domače poteze. Urednik Francišek Rojina, nadučitelj v Šmartnem pod Šmarno goro, je v uvodnem članku poročal o ustanovitvi društva in novorojenčka z nekaj besedami pospremil na njegovo življenjsko pot. Med drugim pravi: "Kot skrbne čebele za svojo matico, ki jo patajo z najboljšo hrano, tako skrbimo tudi čebelarji za svoj list in mu pošiljamo članke o naprednem čebelarstvu. V listu se bomo pomenili in posvetovali, kako nam bo umno čebelariti, da bomo imeli od čebel ne samo veselje in zabavo, temveč tudi kolikor mogoče velik dobiček."^{T20}

V nadaljevanju poziva zlasti učitelje in duhovnike, naj čebelarjem pojasnijo pomen in namen društva. Poleg raznolikosti in društvenih sporočil sta bili že v prvi številki tudi stalni rubriki "Vprašanja in odgovori" in "Dopisi".^{T21}

Okrog "Čebelarja" se je kmalu zbrala sicer majhna, vendar navdušena skupina sodelavcev, ki so potem dolgo vrsto let odločilno posegali v naše čebelarske razmere. Že v prvi številki je nastopil J. Jurančič, v deseti pa A. Žnideršič. V svojem prvem članku "Naše čebelarjenje" priporoča enotno mero, zavrača ameriški panj ter priporoča Gerstungove panje in nauke. Že prvi letnik časopisa je dokazal, da ima "Čebelar" dovolj možnosti za neoviran razvoj in napredek.^{T23}

Pojavili so se novi sodelavci, ki so sodelovali krajši ali daljši čas: Lapajne, Lampe, Peter, Lakmayer, Kurbus, Kosi, J. N. Babnik, Bukovec, Zirkelbach, Humek, Vodopivec, Strgar, Černež,

Kašca, Lukman, Peternel, Debevc, Ločnikar, Vidmar, Šega in še številni drugi ...^{T24}

Največ zaslug si je "Čebelar" pridobil s širjenjem AŽ panja. Že leta 1910 je objavil prvi opis tega panja. Obe naslednji desetletji ga je vztrajno in neumorno priporočal ter vselej in povsod vneto zagovarjal, kadar koli se je oglasil kak nasprotnik ali nezadovoljnej. V obdobju med obema vojnama je posebno pozornost namenjal vzreji matic, plemenskemu odbiranju in prevažanju čebel na pašo.^{T26}

Rojina pa ni bil samo urednik društvenega lista, ampak tudi, zlasti prva leta, osrednja osebnost društva, ki je tudi usmerjala društveno delovanje. Bil je namreč edini, ki je bil odlično podkovan tako v teoriji kot v praksi. Društvo se je nekaj let spopadalo z različnimi krizami. Vselej je bil Rojina tisti, ki je vzel križ na rame in tako dolgo romal od Poncija do Pilata, prosil, pregovarjal, poravnava nesoglasja in vzpodbujal omahljivce, da je voz spravil spet na pravi tir. Vse te nehvaležne posle je opravljal zgolj iz ljubezni do društva in čebelarstva.^{T28}

Vse to, kar je spravilo na kolena "Slovensko čebelo" in "Slovenskega čebelarja in sadjerejca", ter še veliko drugega je Rojina rešil in odstranil z voljo, vztrajnostjo in doslednostjo. Vprašanje je, ali se je Pavlin sploh zavedal, kakšnega moža je predlagal za urednika.^{T30}

Razvoj "Slovenskega čebelarja" in čebelarskega društva bi lahko zasledovali in preučevali tudi po obdobjih "vladanja" njegovih urednikov, kajti konec koncev je časopis le to, kar iz njega napravi njegov urednik. V ospredju je zlasti prvi urednik Frančišek Rojina, ki je uredniške posle vodil 21 let. Za njim je list šest let urejal zaslužni propagator AŽ panja M. Humek; nato pa do leta 1945 A. Bukovec.^{T35}

Osrednje čebelarsko društvo je začelo leta 1905 ustanavljati svoje podružnice. Tako se je že do leta 1909 občutno povečalo število njegovih članov; predvsem pa je v tem obdobju priredilo veliko shodov, predavanj in večdnevni tečajev. Led nezaupljivosti med našimi konservativnimi ljudmi je bil prebit in položen je bil trden temelj uspešnega razvoja društva in našega čebelarstva.^{T37}

Leta 1908 je Mohorjevo društvo v Celovcu izdalo drugo ter za takratne razmere kar obsežno in tehtno čebelarsko knjigo in hkrati prvi dobro urejen učbenik v našem jeziku: To je bil Umni čebelar izpod peresa Fr. Lackmayerja (1863-1946). Knjiga je izšla v nakladi 84.389 izvodov ter prišla domala v sleherni slovensko hišo. Tako

visoke naklade ne bo dosegla nobena slovenska čebelarska knjiga, pa naj jo izda kdor koli. V drugi, nekoliko okrajšani izdaji, ki je izšla leta 1922, je pisec upošteval novejšo pridobitve in tudi AŽ panj.^{T42}

Posebno prva knjiga je še kako vplivala na število organiziranih čebelarjev. V čebelarske vrste pa je vnesla dvom o uspešnosti čebelarjenja v panjih z nepremičnim satjem.^{T46}

Leta 1910 je Anton Žnidaršič (1874-1947), velečebelar in izvoznik čebel v Ilirski Bistrici, v Slovenskem čebelarju opisal svoj novi panj. Ta (AŽ-panj) je imel veliko prednosti pred dotedanjim in čebelarjem je bil takoj zelo všeč. Ob vsestranski in krepki podpori društvenega odbora ter močni ustni in pisni propagandi se je hitro razširil ter v pičlem desetletju domala izpodrinil vse druge vrste panjev s satniki, ki so bili tu in tam v naših čebelnjakih. Pri popisu prebivalstva in živine leta 1910 so na Kranjskem našeli 52.694 čebeljih družin.^{T53}

V slovenskem prostoru je bilo izjemno dejano Čebelarsko društvo za Spodnjo Štajersko. Leta 1912 so od 15. do 19. septembra v Celju pripravili izjemno uspešno čebelarsko razstavo, saj se je je udeležilo več kot 110 razstavljalcev.^{T54}

Delovni pa so bili tudi čebelarji v drugih delih Slovenije. Tako so imeli koroški čebelarji v svojem društvu in v 24 podružnicah leta 1913 včlanjenih več kot 300 čebelarjev.^{T71}

Nesrečni plebiscit je povzročil tudi konec slovenskega koroškega čebelarskega društva.^{T72}

Po končani svetovni vojni (1919) se je zani-

Ivan Jurančič - pisec in potovalni učitelj

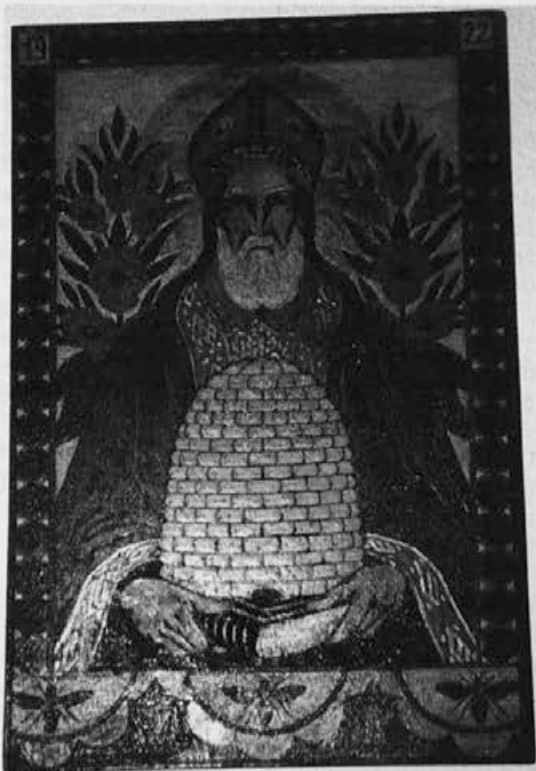
Odbor ČDS se je zavzel za odbiro čiste kranjske sivke. Na podlagi tega je bila urejena in leta 1932 tudi odprta naša prva plemenilna postaja, in sicer na Kopišču ob Kamniški Bistrici.

manje za čebelarstvo izjemno povečalo; število članov se je podvojilo ter doseglo tudi najvišje število (3305).¹⁷²

Leto pozneje so se vsa deželna društva združila v Čebelarstvo društvo za Slovenijo (ČDS), deželna vlada za Slovenijo pa je ustanovila mesto potovalnega učitelja za čebelarstvo. Na to mesto je imenovala učitelja Jožeta Okorna. Leta 1921 je imenovala še drugega za Štajersko, znanega čebelarja Jana Jurančiča.¹⁷⁷

Leta 1921 so na zborovanju delegatov vseh jugoslovanskih čebelarskih organizacij v Osijeku ustanovili Zvezo jugoslovanskih čebelarskih društev. Za prvega predsednika je bil izvoljen Martin Humek, podpredsednik Čebelarskega društva za Slovenijo in urednik Slovenskega čebelarja.¹⁷⁹

Tedaj se porodila tudi zamisel o enotni jugoslovanski čebelarski organizaciji, podpirali pa so jo celo nekateri slovenski politiki. Vodstvo Čebelarskega društva za Slovenijo se povečini ni

Slika desno

Patron čebelarjev sv. Ambrož. V počastitev svojega patrona slovenski čebelarji organiziramo že nekaj let let Ambrožev ples.

Dolgoletni urednik Slovenskega Čebelarja pred in po drugi svetovni vojni. Revijo je urejal 19 let.

Vlado Rojec je bil urednik Čebelarja po vojni 18 let in je doživel najtežje trenutke v zgodovini njenega obstoja.

strinjalo s to zamisljo, med njenimi največjimi nasprotniki pa je bil Frančišek Rojina.^{T82}

Ob svoji 25-letnici je ČDS od 3. do 10. septembra 1922 v Ljubljani priredilo jubilejno čebelarstvo razstavo. Ob tej priložnosti je v Ljubljani zasedal tudi prvi kongres jugoslovanskih čebelarjev.^{T85}

Odbor ČDS se je zavzemal za odbiro čiste kranjske sivke. Na podlagi tega je bila urejena in leta 1932 tudi odprta naša prva plemenilna postaja, in sicer na Kopsiču ob Kamniški Bistrici.^{T88}

ČDS je od 20. do 21. maja 1934 počastila dvestoto obletnico rojstva našega gorenjskega čebelarja Antona Janše ter v njegovem rojstnem kraju Breznica odkrila spominsko ploščo. Spominu našega znamenitega čebelarja sta bili posvečeni tudi obe čebelarji knjigi, ki sta izšli v založbi društva: prvi sodobni in dotlej najpopolnejši učbenik Fr. Donata Juga "Praktični čebelar" in monografija S. Miheliča "Anton Janša, slovenski čebelar".^{T91}

Z denarjem, ki se je od leta 1921 s prostovoljnimi prispevki nabral v "skladu kamnov za čebelarji dom" in delno tudi s posojilom, je ČDS leta 1935 kupilo na tedanji Tyrševi cesti pritlično hišo ter v njej uredilo svoje pisarne in trgovsko poslovalnico za čebelarje potrebe (čebelarstvo), na njenem mestu pa je nameravalo pozneje postaviti večjo stavbo - Janšev dom.^{T107}

Število članov se je po nazadovanju v zadnjem desetletju spet začelo povečevati in je leta 1940 doseglo 3721 članov.^{T112}

Pri popisu živine so leta 1937 v Sloveniji našli 112.000 panjev čebel, in sicer 75.000 s premičnim ter 37.000 z nepremičnim satjem. Až panjev je bilo 65.000, kranjčev 34.000 in košev 3000.^{T115}

Ko se je precej izboljšala organiziranost slovenskih čebelarjev, je leta 1941 Nemčija napadla Jugoslavijo in okupirala državo. To so bili po eni strani najbolj žalostni, po drugi pa najlepši dnevi v zgodovini slovenskega naroda.^{T121}

Viri pri avtorju.